

Pioneer

1940s

No 9-12.

# PIONER



ҚАЗАҚСТАН ЛКС Ортаық Комитетінің  
КОМСОМОЛ БАСПАСЫ. АЛМА-АТА — 1940



## BÜL NOMERDE:

Tarixi sessia.	1
Ҷамъидың—Қос келдіндер, деген өлеңі	2
М. Зосенконың—Ленин туралы әңгімелері.	3
Х. Сейхановтың—Біздің Ұлы Отан соғысы, деген әңгімесі	5

### Respublikamızдың XX Ұлы Отан соғысында

Ә. Салиевтың—Дегерестің саңақтары, деген өлеңі	9
Ә. Қатқанбаевтың—Менің өлкем, деген өлеңі	10
Көртілеуовтың—Біздің ел, деген өлеңі.	10
Құлсариевтың—Ұжым көсем, деген өлеңі.	10
Иманов Бақыттың—Темір атты осеркісі.	11
Смайловтың—Әліментаидың қауабы, деген өлеңі	11
Қолдыбаевтың—Алтай, деген өлеңі	12

### Батыстағы қазақтардың азат волюнтерлерінің Ұлы Отан соғысы

Іақирбаев Талқаттың—Сентәвдінің бір күнінде, деген пііесі.	13
Авдрахманов Төкеннің—Ұрық дариасы	15

### Біздің тұлғаларымыз

М. Сәрсенов—Ардақты мұнда.	16
С. Леви—Ұмытымайтын күндер	17
З. Долінскаиа—Бірінші орын алды	17
В. Рудев.—Дандайсымауымыз керек	17
М. Хұсайнов.—Латір қазақ	18
Неге	20

### Біздің кітапхана

„Бақытсыз өткен балалық сағат“	21
„Арман ақылы“	21

### Қағараымыз нәрселерінің тарихы

Қағаз	22
Қолсағы	22
Сапысқы	22

\* \* \*

Ғулболды кім олар сығарды	23
---------------------------	----

Ҷымбағтар

Өвлоқкіде—„Бірінші сабақ“ — фото:

Данілін дікі

Соңғы өвлоқкіде — „Ғалстук“ — сөзі:

Хұсайновтың, суреті: В. Нестеровтың.

### Қауапты редактор Х. Сейханов

Техникалық редактор Ғ. Саматов.

Қауапты корректор Е. Байқұлақов.

УГ — 4015

Өндіріске 11/IX 1940 жылы тапсырылды. Басуға 26/X 1940 жылы  
тапсырылды. Көлемі 3 баспа табақ. Авторлық 3,4 баспа табақ.  
Қағаздың форматы 60×92/8. Тиражы 3700 дана.

Редакцияның адресі: Алма-Ата, Ғурманов пр  
тj, 49-йі. Телефон № 42-93.

Алма-Ата қаласындағы «Полиграфтест» тjн Кjтаптар баспа  
да басылды. Баспақаналық зак. 952 — 9.

Qazaqstan LKÇS Ortalyq Komitetjnj valalar usjn aйна vjr ret съмгьр tıratьn kerkem-ədəviet çırnalь  
Журнал „ПИОНЕР“ orgān ЦК ЛКСМУ, 2-й год издания.

## TARIXI SESSIA.

Aqustın 1-nde Kremde SSSR Üb Sovetjnj VII Sessiasь асылды, degen qavardь kunь vırьn estjр, əzjр otьrđan deputattar baitaq otapьmьzđьn tıs-tısьnan Kremge aqьldь. Sovetter Soıuzьnyđ tuьsqan-đьq çərdemjmen əzjnj azattьq tuьn qoььna alđan Baltьq çaqalaubьndaqь elderdjñ—Latvia, Litva respublikalarь seınderjnj, Estonia respublikasьnyđ memlekettjк dumasьnyđ toьq pravobь komissialarь, Bessaravia men Bukovinanьn soltystjк völegjnjñ envekьlerjnjñ delegattarь da Sovetter Soıuzьnyđ qьzьl aстанasьna өkter kele çattь.

Dəl, aıtьmьs aqustьn 1-kunj Üb Sovetjnj deputattarь Kremde vastarьn qostь. Sessia асылды.

Predsedateldjк etjр otьrđan Soıuz Sovetjnjñ Predsedatelj deputat Andreev: Litva, Latvia respublikalarь seınderjnj, Estonia respublikasьnyđ memlekettjк dumasьnyđ toьq pravobь komissialarь çana Bessaravia men Bukovinanьn soltystjк völegj envekьlerjñnen kelgen delegattar SSSR Üb Sovetjnjñ osь məcьljs zalьnda otьr, dep çarılady. Üb Sovetjnjñ deputattarь toьq pravobь komissialarьnyđ mycelerj men delegattarьny, solar arqьbь Litvanьn, Latvianьn, Estonianьn, Bessaravia men Bukovinanьn tuьsqan qalqtarьn qutьtqtdь. Bıdan keijn, sessianьn kunь tərtjv] voььnca Ykmetjnj sьrtqь saiasatь turalь ykmetjnjzđnj bascsьbь Vəceslav

Mixailovic Molotov çoldas vaıandamasьn bastady.

Ykmetjnjzđnj sьrtqь saiasatь turalь vaıandamanь üb sovet qalqьnyđ qalaulьlarь men qonaqtar sьlsjne, raxattana tьndady. Molotov çoldastьn vaıandamasьna varьbьq əlem de qulaq tyrdj.

Sessia ykmetjnjzđnj sьrtqь saiasatьn maqıldar qaulь aldy.

3 million 700 mьnñan astam qalqь var, 50,5 mьn çarьbь kilometr çerj var ekj el—Bessaravia men Soltystjк Bukovina qosьlđan son Sovetter Soıuzьnyđ territoriasьnı qoia tystj. Sovetter Soıuzьnyđ territoriasьn vatsьqa qarai çьlçьr, Evropadaqь ylken əzenderdjñ vjř sonau Dunajda deijn vardь.

Baltьq çaqalaularьndaqь elderdjñ—Latvia, Litva, Estonianьn vileucj vurçuziasьl toptarь Sovetter Soıuzьmen aradaqь əzara kəmektesu çarttarьn vızьr kelgen edj. Cartь otьndaudьn ornьna qaita çaulьq əreketterjñ kyceitjр, Sovetter Soıuzьna qarьbь soqьbь

odaqьn çasadь. Kəzjrgj qalqaralьbь çaqdailarda, vıl əreketke təzjр otьruqa mymkjñ volmaqandьqđan Latvianьn, Litvanьn, Estonianьn ykmetterjnjñ sostavьn əzgertu turalь çana ol memleketterdjñ territoriasьna Qьzьl Armianьn qosьmca əsker vöjmdərjñ çetkjzu turalь sovet ykmetj talap qoidь. Bıl talap oıdaqьdai otьndaldь.

Çalrьqa vjřdeı, teң, tətə sailau pravosь voььnca dauьstь çasьbьn veru çoььmen Litva, Latvia seınderjne, Estonianьn memlekettjк dumasьna sailanđan өkjdərđnj vıl yc elde sovettjк stroı ornatuqa, Latvianьn, Litvanьn, Estonianьn Sovettjк Sotsialistjк Respublikalar Soıuzь sostavьna kjrujne vjř aubzdan vjldjrgen tьlegj qostaldь.

Sessia Moldavanьn, Litvanьn, Latьctьn, Estonьn Sovettjк Sotsialistjк respublikalarь teң pravobь Sovettjк Sotsialistjк Respublikalar tetjnde Sovettjк Sotsialistjк Respublikalar Soıuzьna aььnsьn dep qaulь ettj. Sol sıaqьbь, Bukovinanьn soltystjк völegj men Bessaravianьn Xotin, Akkerman, Izmail yiezdərđnj Ukrainanьn Sovettjк Sotsialistjк Respublikasьnyđ sostavьna engjzu çənjndede qaulь aььndь.

Sonьmen, vjřdjñ memlekettjмjz „193 million qalqьn kyctj dausь men səz aita alatьn“ völdь!

Memlekettjмjzđnj quatь artьr, çer kəlemj ke-neie tystj. Ykmetjnjzđnj Stalin-



Latvanьn SSSR oja qosьlьnyđ qıřmetjne aqustьn 6 kunj Riga qalasьnda ekj çyz mьn adam qatьsqan demonstratsia völdь. Surette gj: Demonstratsiadaqь Riga pionerlerj.



djk sьrtqь saiasatьnь oidaqь dai ɵmjrge asuь nəticesjnde volqan eljmjzdn vїl tamaca tavьsь dostь syijndjrdj, dїspandь kyijndjrdj. Ҷenjpraz Lenin--Stalin tuьn, kommunizm tuьn varьbьq ɵlemnen Ҷoqarь carьqtata tystj.

Bessaravia enbekcilerj Ҷjbergen delegattardьn vjrdj, vastauьc mektepne 29 Ҷyl jstegen qart oqьtusь Z. A. Krecunesku sessia tribunasьnda tїrьp vьlai dedj: „...torqa tysken torqaidai volqan vjzdn kəzjr Qьzyl Armia Ҷarьbьq dьniege sьqardь...22 Ҷyldai vjzdn, Bessaravianьn qalqtarьn, Rumıniyanьn alpaцьttarь talaumen keldj, vjzdn adamqa esep-tegen Ҷoq, vjzdn їrьp-soqьp, ɵzjmjzdn, balalarьmьzdn, analarьmьzdn, aqa-jnjlerjmjzdn qorladь.

Vjzdn erkjn ɵmjr syrgenjmjzge

ekj ai volьp varadь. Ҷїmьsьlar zavodtar men fabrikalardьn tolyq pravoly qoҶasь volьp aldь, carualar kɵpten berj ansaqan Ҷerge ie voldь, kəzjr olar ɵzjne tən Ҷerden ɵz balalarьna egjn oтьp Ҷatьp. Vjzdn inҶenerlerjmjz var kyc-Ҷigerjn salьp zavodtardь, temjr Ҷoldardь qalьpna keltjrdь Ҷatьp, vracar qalq ycn Ҷana auruqanalar asьp, oqьtusьlar Ҷana sovet mektevjnde Ҷana oqu Ҷьpna ɵzjrenjrdь Ҷatьp, ol mektepтерде balalar ɵzjnьn ana tїjn-de savaq oqıtn voladь.

Azat etjlgен Ҷer tegjs quanyьc nїrьpna vɵlendj. Vaqьttь otan turalь, Stalinjk dəujrde Ҷїmьs jsteu vaqьt ekendjgь turalь ɵnder estjledj“.

Mjne, vїdan ekj-aq ai vїrьp vїl qalq qandai edj? Vjzge ymjt kəzjn

tjgjr qaraumen volqan edj. Dnestrdjn sol Ҷaq vetkejn de Ҷarqьrap tїrəqan qьzyl Ҷїldьz, „Internatsionaldьn“ estjrdь Ҷatqan saltanattь ynj vїl qalqqa ymjt, senjm tuqьzqan edj, medeu volqan edj.

Vїl senjm aqtaldь. Tendjk alqan elderdn qalqtarь Stalinjk Konstitutsia negjznde Ҷaidarь Ҷyzven, enbek dykenjn qїrьp, vaqьt-quanyьc ɵjn sьqar oтьp. Ol, vїrьp qьdai alьstan kəz tjkreidj, sol alьp elmen aralasьp vjr Ҷan, vjr tən volьp oтьp. Үlь otanьn aiasьnda, Lenin-Stalinnjn Ҷenjpraz tuьn berj k ıstap, ɵzn azartьn, vaqьtsьzdnьn zьndanьnan Ҷarьbьq dьniege sьqarьp alqan vatьp qalqtardьn ılb semiasьnda kommunizm sьpna attanuda.

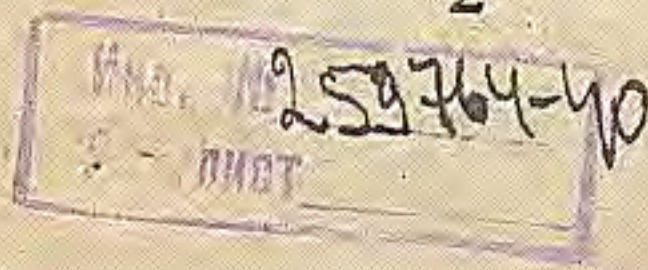
## ҶАМБЛ.

# ҶОС КЕЛДЈНДЕР

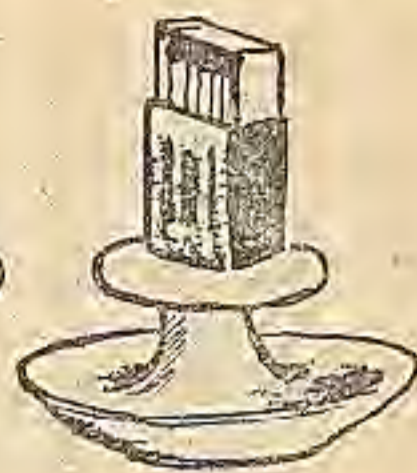
Baldьrəqan valəpьn balalar  
Moınьna qьzyl vailaqan,  
Tyrlerjn gyldei Ҷainaqan  
Qarasam qanca toımaıtnьn.  
Ainalam sendel Ҷetkjncek—  
Məuelep ɵsken vəicecek,  
Ortanda gyldep kərkeigen  
Uıalь men vjr vəiterek,—  
Ҷasarьp kɵkter voılaıtnьn.  
Ҷьrəqalьp Ҷanьm ortanda,  
—„Ҷəke“ ler salqan qolqana,  
Ҷanadan Ҷьrlar tolqaimьn:  
Ҷainaqan mьnau zamanda  
Ҷas volu qandai adamqa  
Qьzьd ren vaq dep oılaıtnьn.  
Mektepke tїrəqan dymvjlerp,  
Quanyьp oınar dьrjlderp,  
Aluqa vjlm varasьp.  
Kəzjmdj salsam osьqan  
Kənjlmə oılar salasьp:  
Lenin vavaq oqьqan,  
Stalin ataq oqьqan  
ɵmjrge pravo alasьp.  
Sananьn asьp kəzderjn,  
Kjtaptnьn vjlr səzderjn,  
Kjtap vetjn acqanda

ɵmjrdn talai kezderjn  
Vjlr, ata-ananьn  
Vїrьn talai qinalьp  
Qьncьlumen təzgenjn  
Kəzjr oıqa tyiesjn.  
Mektepte kjsj volasьp,  
Ylgj alьp vjzdei dosьnan  
Kelege keljrdь qosьlqan  
Bes otan<sup>1</sup> ɵlke valasьp  
Dьrmekke ertjrdь dьrjlderp  
Mektepke vəzjn vьgjn ker,  
Oqısьp, dıman salasьp.  
Tomdarьn oqьp Leninnjn  
Bїlaqьp Ҷyzjrdь vjlmjn,  
Susьndar sonda qanasьp.  
Senderdj kəzjr syisjnrdь  
Syijktj ılb ıstazьn—  
Kremlde atan Stalin  
Kyljmderp kəzj qarasьn!  
Maqan da quat qııar vїl,  
Osьnь kərgen qart Ҷambьl  
Senderden nesjn aiasьn!

<sup>1</sup> Bes otan dep--Ҷana bes respublika-  
nь; Kareldjn--Finnjn, Moldavianьn, Lit-  
vanьn, Latьsьn, Estonnьn Sovettj So-  
cialistjk respublikalarьn aıtrьp oтьp.



# LENINNIN TEMEKJN QALAI TASTAQAN TURALB ƏNGJME



Lenin onçetj çasqa kelgende temekj tarta vastadı. Ol, vül kezde student edj. Onıñ temekj tarta vastaqanında esvjr tañırqarlıq eceme çoq edj.

Onekj çastaq vjr kjkene vala bolsa, onıñ temekj tartqan erson bolqan volar edj. Al, studentterdñ kövj temekj tartadı, olardıñ çasv keljr qalqandar qoi, meij tartsa, tarta versjn.

Al, Lenin volatın bolsa, onıñ çonj vjr sərj, oqan kər çoldastar, studentter keletjn, olardıñ varlıq derljik temekj tartatın. Belmenj çauır alır sөilesetjn, aıtısatın, əngjmelesetjn, al özderj tyjndj parovoz sekjldj vırqıratır otıratın.

Olarqa eljkteuj arqasında, Lenin de temekj tartuqa daqdılanı vastadı.

Əlbette, densaulıq ucjn temekj tartu öte paidasız. Sol temekj tartıdn əlegjnen adam çeteledj, az jcedj, azadı çana aıradı. Dürsında temekjnj daqdılanır tartır ketkende, onı tastau onaiqa soqraidı.

Al, Leninnjn anasv Maria Aleksandrovna bolsa, doktorıdn qızv volatın. Ol kjsj özjnñ syjktj valasınñ temekj tartuqa yirengenjne tırtj keijdj.

Ol kjsj valasınan vül ədettj tastadı əlde nese ret sıradı. Vjraq Vladimir İc vıdın kyle qarar vılai dedj:

—Esvjr sөkettjg çoq! Menjn denjm sau, maqan vül tırtj zıandı emes.

Al, Maria Aleksandrovna özjnñ valasın öte çaqıv koretjn, sondıqtan da ol kjsj valasınñ temekj tartıdn qalai da tastadı çarasın qarastırdı.

Ol kjsj qalai qoidırdı vılmedj, ol ucjn ne jstendj, məselenj neden vastadıñ təsln jzdedj. Vjr kınj ol kjsj qasaqana Leninge vılai dedj:

—Vjz İlia Nikolaevic əlgelj sonıñ pensiasın alımen kınj kəjrk kelemjz. Alatın pensiamız azoqan-

taı, aqıan otınsız çımsau çaruasıyqa zıan keltjredj. Rasında, senjn tartqan temekjnj oncalıq aırdı soqraidı, sөitkenmen sen temekj tartıdn tastadı, çaruasıyqa öte çaqırdı volar edj.

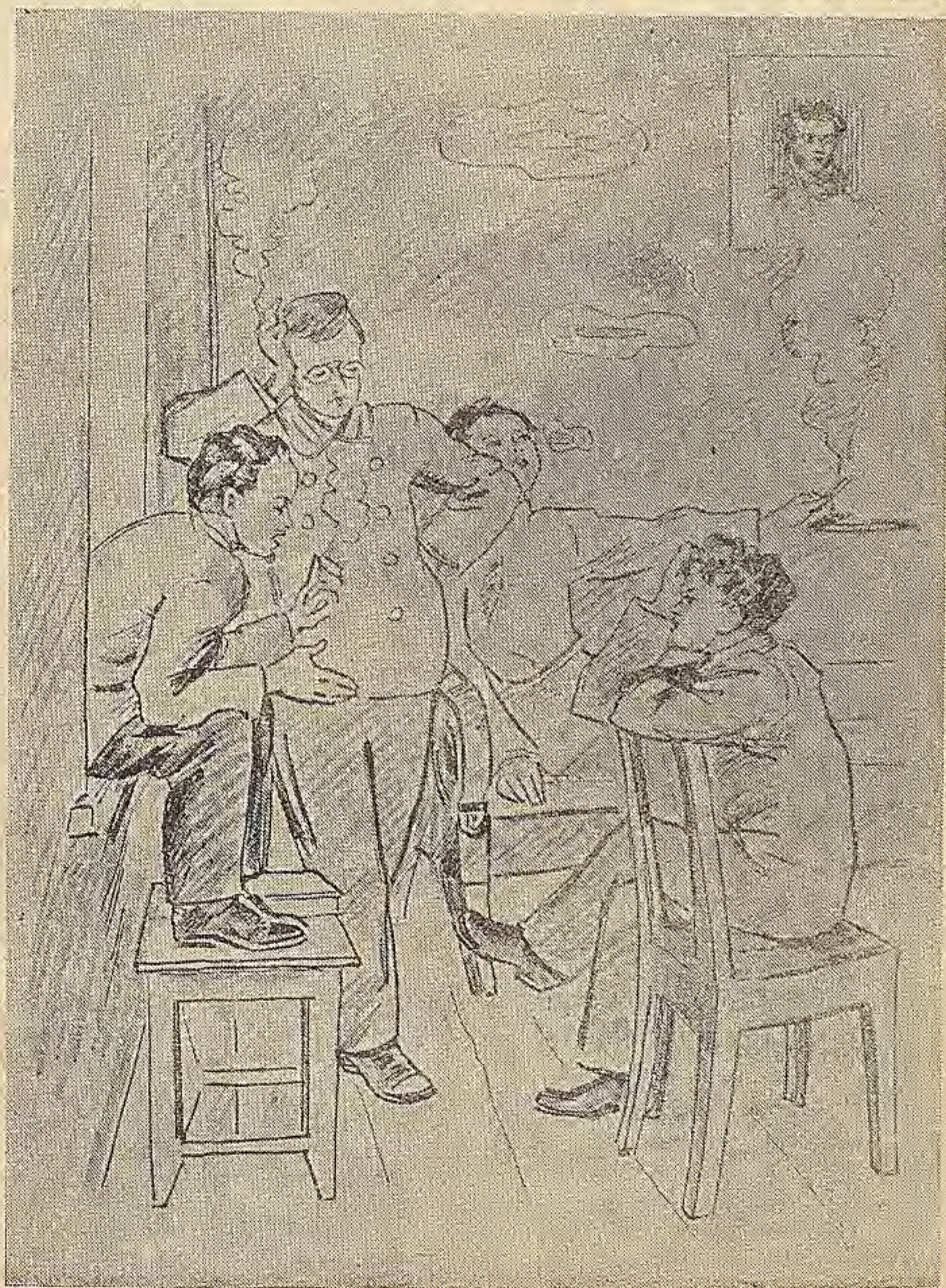
Anasınñ vül sөzjn estjn Vladimir İc vılai der çauar qaitardı:

—Olai bolsa, mama kecjrnjz! Mını, men tırtj oilamaqan edjm.

Çaradı, men temekjnj vıgjnnen vastar tastaldı.

Osı sөzjd aıtır Vladimir İc qalısınan temekjnj çıqarır stol ustıne qoidı. Qaitır temekj tartuqa çırdın emes.

Temekjnj tartu sekjldj yirengen ədettj vjrden qoidır ketu ucjn ylken çjgerljlk, çıdamdıy kerektjgn temekj tartatıdn əvden vjledj.



Keivir çenil mjnezdj adamdar teme-  
kijnj tastau ucjn kometessenjz  
eken, dep doktorqa varad. Doktor-  
lar olardn auzn kei kezde temekj  
tartuqa mymkjndjg volmaitndai  
etjr dərjmen mailaid. Keide kei-  
vir çeniltek doktorlar vjrdj ekj qylr  
kəbeite tusedj, olardn temekj tar-  
tudn zianđylqyn kər oilandnra-  
tndai etjr qozqau salad. Ol adam-  
dar sonda qana temekj tartud tas-  
taid. Sonda da olardn kəvj tas-  
tamaid. Qaita temekj tartudn  
zianđylqyn tural kər pjkrdj vje  
çyrjr temekjnj tarta veredj.

Al, Leninde erekce çgerljlk var  
edj. Ol esvir doktorsz temekj tar-  
tudn tastauqa vel vailad. Snyln-  
da da tartudn tastad. Sndan qai-  
tər esvir çerde tarpad.

Ol temjrdei çgerlj, kuctj adam  
edj. Varlyq adam Lenin qandai vol-  
sa, sonda volu kerek.

### LENINNIN ÇANDARMDARDY QALAI ALDAQYAN TURALY ƏNGJME

Lenin çyrtma alt çasqa kelgen-  
de, ol kərke belgjly revolutsioner  
vold, odan patca əkmetj çanr  
turoqan ot sekjldj qoryq. Patca  
Lenindj tyrmege çavuqa əmj etj.

Vladimir Lenin on tert ai tyrmede  
otrd. Bndan keijn çandarmdar  
on Sibirge çer audard. Sibirde  
Lenin uc çyldai derevnede türd.  
Ol, alystaq qaly taiganjn jcndegj  
derevne edj. Onda pəlen derljlk  
esvir çaqsz pəse çoq volatn. Vol-  
qan, vjr kjckene Cys deitjn su  
var edj. Osyndai çaqyn qana derev-  
nenjn çannda vjr azqana van-vaq-  
ca var edj.

Vladimir İlic əzjn osyndai alys  
tykprge aidar çjbergenjne esvir  
qamqqan çoq. Ol, onda kər çū-  
mbs jstedj, revolutsialyq kjtaptar  
çazd, çarualarmen əngjmelestj.  
Olarqa aqyl aitt.

Lenin vos uaqynda əzjnjn „Çen-  
ka“ degen itjn ertjr an aulauqa  
çyq, comyld, çaxmat oinad. Çaxmat  
ol aqactn qavqynan o'yr çasad.  
On tprtj tamacalar çaqsz kese vjldj.

Uaqyt vjlnvei əte verdj. Uc çy-  
qa çaqyndad, çer audaryqan mez-  
gjly vjtuge talaid.

Vladimir İlic revolutsionerljlk çū-  
mbs qaitadan vastau ucjn qaida  
varyn oilai vastad. Çer audary-  
qan mezgjly vjtposten vjraz kyn  
vūyn Lenin turoqan yige patcan  
çandarm'ary keldj.

Olar aitt:

— Əngjme mənau, vjz kəzjr yij-  
jzjdj tjntemjz. Egerde, patcan  
ilyqsat etpegenderjnen vjrdeme  
tapsaq, onda əkrelemelsjz! Vosatu-  
dn ornna vjz sjzjdj osy tūnqlyq  
tykprj derevnede taqyda uc çyqa  
qaldyramyz.

Rasynda, Leninde oquqa volmai-  
tyn kjtaptar çana tyrlj revolutsio-  
nerljlk dokumentter var edj. Būl  
kjtapardn, dokumentterdj var-



lyq kjtap salatn skaftn astnq  
tekcesjnde çatyr edj.

Eckjmdj ne kjrgjzjr, ne çyqar-  
mau ucjn vjrdarm keveçedei çuan,  
ūzyn mūrtt çandarm esjk aldnda  
türd. Ekjncj çysqa voily tjk  
mūrtt, tysj suv çandarm komod-  
tyn jcn qūtyroqan itei alasūtyr  
aqtaruqa kjrstj.

Ol stoldn, ondai-mūndai salatn  
komodtyn, restjn jcn qarap çyq.  
Ol, təkstjn astnda da ne varly-  
qyn qaraudan erjnvedj. Bndan  
keijn çandarm kjtap turoqan skafqa  
keljr:

— Məna skafqayn ne, — degen-  
dj aitt.

Lenin:

— Skaf jcndegj menjn kjtavm,  
— dedj.

Çandarm:

— Sjzjdj vūl kjtavnyzdy qarap,  
mūyn jcnde ne var ekenjn vaiqa-  
ly! — dedj.

Çandarm əlgj skaftn qasynda  
tūtyr, — qaraud ystjngj tekcesjnen  
vastasam va eken, çoq astndaq  
tekcesjnen vastasam va eken? — dep  
oiland.

Leninnjn əielj Nadeçda Konstan-  
tinovna Krupskaja çandarmqa te-

sile qarap: „Tjntudj ystjngj tekce-  
den vastasaigj edj! Egerde, ol ystj-  
ngj tekceden vastasa, onda çaqsz  
volar edj, tjntu aiaqynda ol çarçar  
en aqyqy tekcesjasa ūqyry çara-  
mas edj. Al, egerde ol, tjntudj  
skaftn astnq tekcesjnen vasta-  
sa, onda çaman volad-au: əitkenj,  
dəl sol astnq tekcesjnde vasqa  
kjtaparmen vjrgə oquqa volmai-  
tyn kjtaptar var“, dep ol oilar türd.

Lenin de çandarmqa qaraid, ol  
da osy oilaid. Vjr kezde Lenin  
kyljmsjregen pjcnmen, ornđyq  
alyr skaf çanra qoid.

Çandarmqa:

— Sjz kjckene voilyzven soz-  
lyr əurelengence, menjn kjtapa-  
rmdn mənə ornđyqqa çyqyr tū-  
tyr qarayz! — deidj.

Uzyn mūrtt çandarm revolutsio-  
nerdj tararynan mūndai qoc-  
met volqanqa alqys aityr, orn-  
dyqqa çyq. Əvette, ol ornđyq-  
qa çyqan soç soç çoq kjtapt  
qaraud ystjngj tekceden vastad.  
Leninge de tjntudjn osylai vastal-  
qan kerek edj.

Çandarmqa qarap Vladimir İlic  
kyljmsjredj.

Al, Krupskaja da, Leninnjn çan-  
darmqa əzj qalai oilasa, solai jstet-  
kenjn kəzjr qosa kyljmsjredj. Çan-  
darm ystjngj tekcesj astan-keste-  
njn çyqaryr qarap çatyr, ol ər  
kjtap qaraid, çaqyr sjlkidj. Ua-  
qyt əte verdj, kjtap degenjnz tprtj  
kər. Çandarm uc saqatn jcnde  
çoqarqy tekcedegj kjtapt zorqa  
qarap vold.

Besjncj tekcesj çandarm oncalyq  
qūnttar qaramad. Əitkenj, esjk  
aldnda turoqan qarn keveçedei  
çuan çandarm ahyar-yhjler tyqy-  
ci vastad. Ol, əzjnjn serjgjne:

— Oivoi, tjntu kərke sozlyr  
kettj qoil Men çarçadn çana ta-  
maq jckm keledj, — dedj.

Kjckene çandarm:

— Qazjr tamaq jcuge varamyz.  
Mjneki, astndaqy tekcedegj kjtap-  
tar qana qald. Vjraq, mūyn  
varlyq skafjnde jcteme tavymaqan  
soç, mənə tekcede de jcteme çoq  
volu mymkjn.

Astnqy tekcesj qaramastan kj-  
ckene çandarm Leninge vylai dedj:

— Vjz, sjzden ecqandai oquqa  
ilyqsat etjmegen ecteme tappadq,  
dep esepemjz. SONDYQAN, kecjrm  
sūrauqa tura keledj.

Osy sozdj aitt da, çandarmdar  
çyqyr kettj.

Audaryqan: *Nesjrvai Manacev*

# Bjzдын селес

## I. BERDANKA

Qamьs төсеген кунгjrt yige, ol alqьnpьr kjrjр keldj. Aiaqьndaqь keп сәркеi, esjktjп тавалдырьдьндаqь savandь, төрге qarai casьp ketjр edj, cecesj ирсьp tastadь. Cece sөzj onьd көperjne de kjrgen çoq:

— De, tato? — (papam qaida) dedj.

— Bis ee znae? (saitan vjlsjn ve sonь!)

Cece çauavyьna qanaqattanvaqan Ivan çygyjр rectjп ystjne cьqьda, qaita tystj. Anyz yige vaxьp, onьd çapsarьnda vjр tesjk var edj, soqan qoьn tьqьt. Əпj qür-qu, vjр nәrseden yreilengendei yiden cьqь çөнeldj.

Martuq pasөлkesjпjn jrgesjnen өtetjп temjр çoldьd voьn çaqalar keljр vjр eskj tam yige kjrдж. Bül yі emes, qorqan edj. Tөvesj acьq. Esjk, terezesj aьrtaiqan, qavьrqaşь cürq-cürq edj. Aldьnqь kynj çauqan alqьcьqь qьvьd qar, bül qoranyьd көienkesjпde əj de çatьr... Osьpьd vьrьnqь recjпjn ornьnda yijlgen savan var, savan astьnda...

„Acam va, acraьm va? — dep oılanqan Ivan көpke deijп sol savan ainalasьna qarap türdь da, əzjne-əzj senbegen pьcпnde, qaltьrap vasьp, savanqa qoьn sūqьtь...

Ol yijne kjrgende aьrtaipьr tura qaldь. Pavelde, Peterde yrpjjsjр, pec ystjпde oьr. Cecesj sazaxьp, yndemer edj, vaç ete tystj, çьlap çjverdj. Ivandь көre qoiqan əkesj qahanьn soqan auidardь.

— Qaпqьrьp qaidan keldjп?

Əke sьrьp vjletjп Ivan bül иrьstь veivtejjkke ainalдыrьdь oilaqandai;

— Tato, vjр qaçар voldь, ana... kjmпjn тatosь...

Zjldengen əke vjр zekjр aldьda, vjraz pazar auidarьqa mәçvyr volqandai;

— Sen kjmsjп əzjп? Endjgarь kycjgm, kjsjmsjр, maqan səileitjп volsaп...

— Tato deim, onьd əzj...

— Tart tjjпdj doңz.

Çavьrқар qalqan Ivan Lәm-mem demei, көzjпjn astьmen əke siqьn syzjр өtjр, cьqьuqa ьnqailanьp edj, əkesj yn sazьn vәsendetjр,

— Ivanocka, endj aitсь, əlgjпdj?

Pec ystjпdegj valalar nege ekenj velgjsz kyljр çjverdj. Cece olarqa ьm qaqtь.

— Senjп verdankan qaida?

— Onь qaitesjп?

— Çoq qoi.

— Saqan jzde degen kjm, çoqal көzjme көrjпvci, pi...

Çerdeгj tavuretkanь ұstai aьp ұmtьlpьr edj, pec ystjпdegj Pavel men Peter vaç ete tystj, talьqsьp oьrtaqan ana-atьlpьr кер aracalar edj, onьd ьqьnпn ol nūqьp qaldь, calqasьnan qūladь.

Esjk көzjпde sazaxьp тұrқan Ivan, төрге ұmtьldь.

— Tato, sen ne?!

Acu kernegen əke, stoldь төңkere saldь, ystjпdegj aiaq—tavaq saldьr-gyldjр ettj.

Tьrnaqtар tapqan dynieljgjп, vjр minutte vьldjрjр, artьnan өksjgjп basalmaьtьp əke, vьrьnqь ədetjпce endj toqtatu kerek edj, өitpedj. Qaita, qьza tyskendei, Ivanqa qarai tevjпjр çetjр vardь.

— Qaida deimjп verdanka?

— Men qaidan vjlem?

Əke atьlpьr yiden cьqьtь.

Ivan Alekseevic çavьrқар тұrқan cecesjпnen mьnau kerjstjп mәп-çәijпjn ne ekenjп sūraqanda çoq, uatьlpьr çatqan cьnь-tәrelkelerge qadala qarap türdьda, oda əke soьnan cьqьa verjр edj, cecesj: „Ivanocka“ — dedj. Ol, vьrьlpь, cecesjпne qaradь.

— Qaida varasьп?

— Qazjр kelemjп.

— Tjп al, varma deimjп.

— Əlgj qaida varsa, mende son-da varamьn!

— Əke jsjпde valasьpьd çauasь volmas volar. —

Ivan vūqan ьılanvadь. Qoraqa cьqqanda, arva çegjр çatqan əkesjп көrdj.

— Tato, nege çegesjп attь.

— Əi, kycjk, qandai qana çauaң var mende?

Əke oqan qarсь çyrjр edj, ol cegjпdj.

Aleksei çiren saqaldь, vetj açьm-açьm volqan, eпkjeteu adam edj. Tap көzjр onьd ekj ezuivazdanьp, aq көvjktenjр ketken. Ekj qoьn evbendetjр, tәltjrektei vasьp, qaitadan arva çanьna keljр, өzjпjn mal degende, çalqьz kyreп atьna qamьttь kigjzдж. Əz-өzjпnen səileidj.

— Bül өmjr me? Apagamda satamьn. Bes terj əkelemjп... vьlqarь... Əi, ittjп kycjgj...

Ivan cecesjп ertjр keldj. Attьn veldjgjп vailar çatqan Aleksei:

— Kjп saqьrdь senderdj, — dedj.

Yi jsjп eпretjр Aleksei, kyreп colaqtь voçьmen salьp çjverdj. Siqьldaqan arva, kyzdjп qatqoьpьn danqьrlatьp ornьnan qozqaldь. Qūrьqьp vjр көterjр, kyreп at çele çөнeldj. Arvanьd artьna çavьsqan Ivandь Aleksei sezgen de çoq.

Derevnedен ұzar cьqьp, vjр deңeske taqai bergende:

— Tato, — dedj, Ivan, — vjз osь qaida ketjр vara çatьrmьz?

Aleksei dereu atьn toqtata qoьdьda, тап qalqan pьcпnmen:

— Kycjk-au, senj mūnda kjп mjnгjzдж.

— Əzjп.

— Tys qazjр.

— Tato, — dedj ol vәseп dauspen, — osь tūsta vanda var.

— Qoicь?! Onь kjп aittь?





Өкенің даус сазы өзгере қалды. „Бақанақыдай емес, есің қинай бастаған болу керек“ — деп ойлаған Иван көмейінің тырпын алғандай:

— Мен уіден де, анау, ескі қорадан да сенің бердәнкаңды тауалмадым. Содан сүгір Микаларджіне ырасам, оның парасы сендердің компандарыңда екен, а, сенің бердәнкаң соларджінде тұр.

— Қоі еі?

— Содан, мынау вјзджк қоі, — десем, бүгін senderджк болса ендј вјзджк deіdj. Қалайса deіjm, сатыр алдық deіdj...

Aleksei атың бүгінде, селдјрте сөнеліп, әлден соң қайтадан тоқтаты.

— Әі, рас па? Egerde өтјрк болсын...

— Мен өтјрк айрайтмын.

— Байқал, — dedj de, Aleksei кырең аттың ағасың бісікпен сөспр сјвердј...

Аттың васың Иван айтқан Микаларджіне әкер тіреді. Иван аты устінде қалып edj, атты өздеріңкіне: бүгін арағыр, сесіне доқара бер dedj, қатыр сүгір келді.

Mixail мен Aleksei керілесіп сатыр екен. Кеңе тінде қызыр отырағанда, бердәнкаң Mixailқа Aleksei сатыр сјверген сияқты. Aleksei онысын мойндайтын емес. Ekeujның дауың пасыра сарпаса, не?

Ekeuj осылай сарқыласып тұрғанда, бүкіл дереуменің айна-су васып кеткендей болды. Іттің үргеніне, қатыр-валаның сылақанына, аттың қатыр дүвріне құлақ тығандері сол edj, осы уіге алты солдат кјрјп келді.

Вјр бердәнкақа сармасып тұрған екј адамды көргенде, олар қылыстарың қындарыңнан суығыр — суығыр алысты.

Күн еңкейген kez edj, уі ісі кыңгјртеуі volатын. Soldattyң вјреуі сығыраіқан қалқыз тереуің түсіне атығыр вағыр, тұра қалып edj, уі ісі қар-қараңқы volа қалды.

II.

## TAM SYZGEN BÖRJ

— Berdanka кјмджк, — деп те вјндј ұзын мүрт ofitser.

Aleksei Mixailқа, Mixail Alekseiге қарады. Сәуар бермеді.

— Кјмджк deіmjн?

Үн сөз. Ofitser тақы да ақырды.

— Бұл аймақтың мүсөуына

deіjn ұйланған екен қоі. Мә, сендерге соньң сыбақасы.

Segjz таспалы солақ қатсымен екеуінде, бастап ала сөспр-сөспр сјвердј. Mixail еңкеіп, оң көзің васа бердј. Aleksei сазара қалды. Esjkte тұрған Mixailдың әіелі мен Иван қосарлана ваç ettj.

Soldattar вық еткен сөз, тымырағыр тұр. Бұл тыгјл, бүдан зорқырада әвден тасқыталып алған-тәрјздж.

Ofitser одырағыр soldattarқа қарады.

— Бүлар volceviker, — dedj, —



dalaқа алыр сықындар. Әлекселердің өлјmjн сүртқа көрсетеік!

Ofitser кјлт бүгінде, атығыр сыртқа сықты. Уіден сыққан асы дауысты ол estjgen сөз. Ofitser дереуменің айналасың вјр солып өтті. Атығыр, оның қасында тұрған soldatty көрдј. Қайтадан бүгінде:

— Nege сықрай сатырсындар, — деп даустады.

— Gospodin ofitser, бердәнка менікј емес.

— Сөз, өтјрк айтаты, мен бүдан сатыр сјвергем.

Ofitser ауз уіге қайтадан кјре беріп edj, selk ete тустј. Сыдыр estјldj.

— Бұл кјм?

Сәуар сөз. Ofitser кјсјлер тұрған уідің тұтқасың ұстай бергенде, сыртқы esjk сарт etјр савыды. Ол сәлт бүгінде, реуелверің васып сјвердј. Сыртқы esjкке ұмтыла бергенде екреттеі сықыды. Dereu атыр тұғыр edj, аймағына бүдалық іліңіп қалыпты. Сесіп тастады, сыртқа сықыр edj, суыт кеткен ескјмджде көрген сөз.

— Уіден сыққан кјм? — dedj, атты ұстап тұрған солдатқа. Әңі қасыр кеткен.

— Vac vskolod,<sup>1</sup> ескјме сыққан сөз.

— Esalaң neme au, мынау уіден вјреу сықты емес пе? Көз ваг та sende?

— Vac vskolod, сјзден васқа ескјм де сыққан сөз.

Ofitser қолың сјлтедјде, қайтадан уіге кјре бергенінде, сырттан мытыр дауысы сықты.

— Nege сықрайсындар доңыздар!

— Gospodin ofitser, бердәнка менікј емес, мынапыкј.

— Тоқтат, сөздј, алыр сүргјңдер... сарпақы вјр қатыр мен вала қайда кеткен. Сөз қоі, бүлар volcevк emei не? Бұл аймақтың адамына сен ве? Setјnen бүзыр.. Сен neme ne қықарланасың...

Қатсымен тақы да сөспр сјвердј, асы даус сықты.

— Байландар қолдарың.

Оларды сыретіп сыртқа сықарғансон, ofitser вјр солдатқа те вјндј.

— Berdanka қайда?

— Оі mjnel Berdanka менікј!

Барықы да сәлт қарап edj бердәнкаң көтеріп ұстап тұрған Иван екен. Mixailдың уіңің санында, вјр сідіқан тerek volқыс edj, ол соньң қалқасында тұр екен.

Ofitser реуелверің қыпынан суығыр алдыда, kezeі қалып edj, өзіне қарап уңреіп тұрған бердәнкаң аузың көріп тартына қалды.

— Көтер қолыңды!

— Көтерсең көтері!

Ofitser оң сарқына сәлт қарағанда, уідің іргесінен қаруы ваг он сарқы партизанды көре қойды. Олардың ісінде ат кызеттірјп қойқан солдат та ваг.

Ofitser:

— Ogon! — dedj. Calқасынан құлады.

Қалқандары қолдарың көтерді. Martuқ воындақы партизандардың командірі — Тіхоміров: дереу қолқа тускен soldattардың қару-сарақтарың алқыздыда, өзј ортақа сықты.

— Бүгін вјр ese сен, вјресе вјз сықыр, аумалы-төкпелі volып edjk. Endj оғанда дәрмендерің септеітјн volды. Ақтөбеге тісің ватрақан Dutov әскері кері сегјндің. Веі-верекен қасқан қасықан қоі, вјрјң-дј-вјрјң көрјсуден қалды. Түлірқа тірелді. Асық ұрстан мерт volқан Dutov вандасы, ендјгј тәсілің бүтақа бүқыр, сарқа сасығыр веі вјт elge kenetten соқтықыр ваіқар ең, онында тык сықрады. Sender

<sup>1</sup> Vace vysokovlagorodie.



Yi onьndai җerdj җыrtqanьna vugьn ycjncj kьn, damьtqanь kәne. „Inemen qūdyq qazu“ osь emei ne?

Tegьnde, vастaqan jsьn aiaqtatqan-sa asьqatьn Alekseidьn vьr qasietь volucь edj, anau vьr җыldarda, kьrьjc qūьr җyrgenьnde de, vertьn kele etьkьj volqanьnda da, vьr adamnьn mьqьm җūmььn tьndьra salucь edj, endj mьne, Өzьmen җastь kyren colaqta aiaqьna җem tyskendei qūьrьqьn vьr cocandatьr jьvdь de otьradь. Būьrь tьsjde җerge vatьqь vatyь vьrmaityndai, tek sьzьr qaldьrьr qana җyr.

— Aida, — deidь Aleksej anda-sanda Ivanqьa.

Onьd Өzь de dьz etpe.

Sonьmen җazda vьttь.

Alekseidьn oibь vasqaca vor tьndь. „Astьqьn astьnda qalqan Alekseidь җūrt kьrgen җoq. Өzь mardьm-sьz nәse kьzdьn sūьqьna ūььr, vьr azьn ysjtьr te aldь.

Olai volsa, Dmitridьn Tixomirov-tarqьa kylgenьne җol volsьn!

„Товьrlardьn товьnan tuk җьr-pas“, degenь qaida onьd? җūrt vьl, kolhozqьa aqьla vастadь qoi?

Aleksej taqь da tolqьn dedь. Ol Ivanqьa aittь:

— Balam dedь, saqan endj rūq-sat, oqь ver, vugьn vьrьr tьzьmge җazьl.

Ivan җairan qaqь:

— Men tьzьmge җazьrьr ta keldьm...Tato, valalar aitadь, җeke caruanьn valasь dep...endj sen kolhozqьa җazьl. Men aьz җazamьn kolhozqьa...

Өke yndegen җoq, vьraq, onьd vet әlpetьnde „oqьanda rūqsat“ degen velgь җoq edj.

6-klasqьa җazьrьr, vьr җetьden keiьn 4-klasqьa tysьr qalqan Ivanqьa, valalardьn vugьn kylgen sevevь: kece altьncьda oqьr, vugьn tьrtьncьge tyskenь edj. Sьpьnda ūiat-aq voldь!

Mektepten qaitqanson Ivan җьlar aldь.

Sol җыldьn kәktemьnьn vьr kecьnde, Aleksej yige qьzьr keldь. Kele-aq Ivanqьa soqьqьtь.

— Sen nemene, komsomolqьa da kьrьr ylgьrgenvьsjьn.

— Ia, men komsomoletspьn!

— Komsomoletspьn! Sen endj vьl arada oqь almatьnьndь vьldьn ve?

Qaltasьnan roьzьdьn veletьn sūьrьr aldь, „mьnanь kәremьsjьn... Ukrainaqьa kәcemьz erten...Bәrьnde sattьm, aqca mьne. Qazaqьstanda tudьm, Өstьm..җetedь endj.

Ivan yndemesten ylden җьqьtь.

## V. ӨRT.

Ivan vьr-ekь komsomolets җoldastarьn ertьr kelьr Alekseidь kalimaqьa keltьmek volьr edj, ol kәnvedь, kәcьr kettь. Ivan oqьn vьtьrgenson sovhozqьa vardь. Savhozьndь IV Fermanьna ornalastь.

Arada kәp uaqьt Өttь. Fermanьn direktorь austь da, onьd onьna vьr tьqьrьcьr qara keldь. Mūьn, Ivan vūьn vьr kьrgen. Sol җыldьn җazьnda, ol Qaravalyq audanьna, texnikumge varqan volatьn. Texnikumge tysuge aьz vergen. Bьraq, osь qaramen Ivannьn sonda tьz envegь җaraspar edj.

— III kurske al, — degen volatьn ol, ekь-yc kьnnen soqь.

— Nemene, II kurs senьn җekeңe tar ker pe? Osьlai keledь mūndailar...

— III kurske almasan, ekьncьde men oqьtьn ecienede җoq, oqьmatьmь.

— Qoi ei oqь!..

Sonьmen endj ekeuj vьr fermadan kezdesьr otьr. Onьd familiasь Omarov eken. Kele-aq, җыььs actь.

— Men, — dedь ol, — tavьndardь aralar keldьm, masqara. Sььrda ausьl, qoida toralaң, җыьrьda maңqьa, tьiede dьlvas var. Cәp qarqьnь anau, olqььrьqta җatqan. Tempьnь kyceitu qaida? Savotaҗ kьm, aittьndar? Aralagьnda aram var ma? Alastandьr!

— Sьraqьm tьm symьreitьr җьberdьn qoi. Tьiede dьlvas var degendь aitasьn, veker qoi mūnьn. Tьiesь men, Өkьcь җьqьlqan atan tauьr verьj!

— Atьd kьm otaqasь, — dedь Omarov.

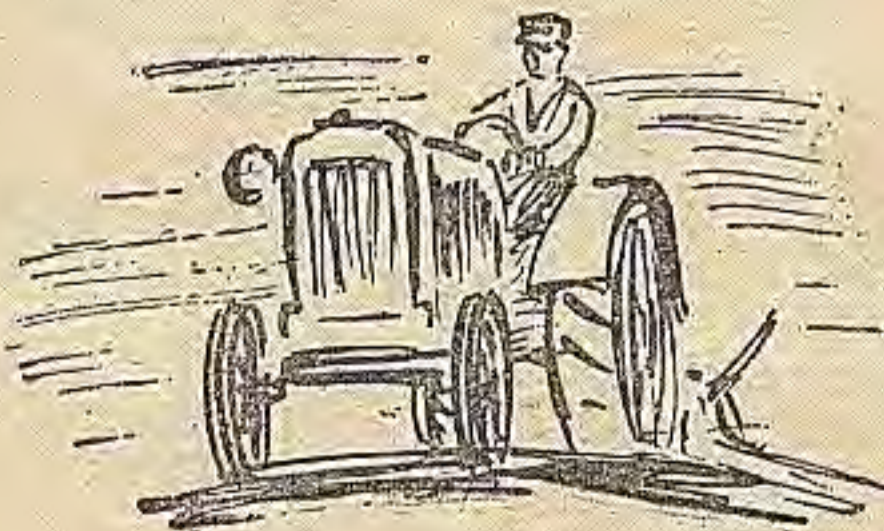
— Syiьndьk, — degen daus җьqьtь.

— Au Syiьndьk, tьiesьmьn deisьn, olqььrьqьtь vьrkemьcьmьsjьn. Sol qoi, senьn kәmekeiьn. Al, kьm sәileidь taqь.

— Tysьnjktь qoi.

— Tysьnsender sol, ferma tьrt aiaqьnan aqsar җatьr eken, men kelgende... Kūәsj volьndar. Tьzetemьz.

җыььstan salь suqьa ketkendei volьr qaitqan Syiьndьk voldь. Qasьm degen tәvьlcьkьke: „Būьl qalai“ dep edj, ol vasqaca җauar verdь.



— Өzь vьletьn adam volu kerek. Qьsqa sәileidь qoi.

Qasьm sәzьne syisьnbegen Syiьndьk Ivandь җaqьrьdь.

— җана vастьr maqan soqьqьtь qoi. Komsomolsьn, җәnьn aittь. Өr-кьcь qisaiqan tьie var ma?

— җана adamqoi, tysьnvei aittan җьqar. Ectene de volmaidь, eckьmьnьn sәzьn elemьnjz. Tьienьzdz vaqьa verьnjz.

— Qaidan vьleiьn, zekьr tastadь emes pe?

Ekeuj de sьrtta tūrqaп volatьn, kьn җauьr ketьr edj, ekeuj ekь җaqьa җygrьdь. Syiьndьk tьiesьn vardь ma, volmasa yijne qaitь ma vьlgen җoqьrьz.

Al Ivan tura asqanaqьa vardь. Komsomol komitetьnьn sekretarь җaqьrvaev ta keckь tamaqьa kelgen eken.

— Traktor keceden verь toqtar tūr deimьsjьn? Qai җerdь җьrtatьnьndь vьlmeisьn qoi.

— Brigadir vugьn de egьske vара-тьn emes. җана direktorqьa aittь em gurtopravtarmen, brigadirlermen җeke-җeke әngьmelespe, җūmьstargьna җьbermeimьn. Mymьkьn tar җauьnьn qūьrьcьqьtarь җyrgen volar aramьzda, vьlu kerek qoi, — dedь.

— Tar җauьn Өzьmen әngьmelesьr tapraq pa, җана metod eken vūьl.

— Olar әngьmelese versьn, men vьrьr җer җьrta versem qaitedь?

— Mūnьn dūььs. Rūqsatsьz җer җьrtьn demes. Bәrь de Өzьmьzdzьn җer. Uaqьt qьmvat!

Asqanadan tamaqtanьr aldь da, kьn asьlqanson, tьndeletьr qosqьa vardь. Alan elennen kәmekejsь җaiьr ekeuj traktorьn җyrgьze җәneldь. Basqa traktoristerge de: „vos җatpайьr, җьrta vereiьk“, degendь aittьr edj, olar kәnvedь.

Traktordьn da vavьna kelgen kьnj voldь. Kecegь kьnj sevelep volsada җauqan җaun, vugьn җerdь tьptь җьr-sьtьr, tьlьr alqan kvartal onьndai җerdьn Өnьn jlezde -aq Өzгertьr җьberdь. Traktorqьa tьrkelgen plugьn qos tьsterьnen taspaca tьlьnjьr tәnkerьlgen җerden qьrtьs qalqan җoq. җөvь-җөngь aьqьn terendьgьnde, tьd җerdьn җūraiьь maiaгьna vьtьra җьrtьlqan җer aumaqьalьr, aimaqь atcapьtьm-dai onьnqьa ainaldь.

— Bosqь ketken ekь kьnnьn esesьn vugьn alamьz va, — deidь җaiьr, әredьkte aьqьtan celekter su tasьr җygrь.

(җalqasь var).

DEGERESTIŇ SANDAQTARÝ.



Ala-taudyň salasy —  
 Brojalýr ösken aqasy,  
 Nür säulelj saiasy,  
 Ciesjn çer mal örgen  
 Ulan-baitaq dalasy;  
 Əskerdei çyrgen adamy  
 Ədemj kolhoz qalasy.  
 Sol qaladan oqyqan  
 Mektertiň ekj walasy  
 Köz çjverse wetkeige  
 Çalyqan malqa tolyrty  
 Degerestjň saqasy.

Aidaqan maldy mýnadai  
 Apai töske qartatýr,  
 Çyrgen çerj ainadai  
 Çol wolyr çatýr tartalyr,  
 Çylydan wjreu wöljndj  
 Brojta wasqan saptalyr.



Sälu kyren aty bar  
 Syweljgj toq tartýr,  
 Moiny qazdai ijlgen,  
 Kele çatýr çer tagryr.

Oq çyladai atlyr  
 Usta-aq eken çyryske,  
 Tört tülaqy çalyldar,  
 Uqsar kettj kumyske.  
 Sýrt tülaqasy çür-çumy  
 Berjk eken mjnske.  
 Çel çetpes sjrə çanuwr  
 Salsa wöken çeljske,

Der walalar kylmder,  
 At ystjnde wü kjm der,  
 Koldeneçder aldýnan,  
 Süralyq çenj müný der,  
 Entelei wasýr walalar  
 Amandasty würy ker.  
 Atty kjsj qarsy alýr,  
 Aman wa çaqsy ülym der,  
 At ystjnen eçkejýr  
 Balany aldý qoly ker,

Söiledj sonda walalar  
 Asyqystar tez wastar,  
 Balany qimai elgj adam,

Aty türdy oqastar.  
 — „Ekeujmjz talasryz,  
 Sjzden wolsa söz asraq? —  
 Der walalar ötjndj,  
 Çylyrty türdy söz qostar.

Atylyzqa qarasaq —  
 Tysj kelgen kyrendej,  
 Qublyqan çunj qulyrtyr  
 Kälj çjvek kjlemdej.  
 Siraqy men tülaqy  
 Alqa qoqan tjreudej,  
 Tjrsegjne qarasaq,  
 Qol çetpeidj — wjleudej;  
 Çotasy qysqa, waury ken.  
 Nar wuradai saný war.  
 Qamcy çaqqa çylyqan  
 Tal çjvekter çaly war,  
 Aislyq çerdj attaitýn  
 Tügratynda mäj war,  
 Wül tülpardyň tüqymy  
 Qaidan çyqqan çanuwr?

Tügratannan soç walalar  
 Çalyň sürap ötjnjýr,  
 Sonda çjgjt atýnan  
 Çerge tystj sekjnjýr.

Bastady çjgjt əngjme  
 Omýrauda orden çarqyldar,  
 Balalar otýr entelej  
 Tanadai közj çalyldar.  
 Sonda çjgjt söiledj:  
 „Çasymda mende qumar em  
 Arqymaqty mjnuge.  
 Talawyň çaqsy walalar  
 Er wolarýň tywjnde...“

Suslyna syt weryr,  
 Uç çuamýz kynjnde,  
 Wül tülpardyň tüqymy  
 Onwes mýň woldy wül kynde.  
 Qylyq wieden quralqan  
 Çyrtmancy çyl kyzjnde,  
 Wäj osýndai sýmwaity  
 Wötenj çoq tywjnde.  
 Çatqan çerjn aitaýn  
 Aqyraqai wes kolde.  
 Mýna setj Ötegen,  
 Çetemjz atpen wes kynde.



Çaz çallaýn sürasan,  
 Bjr-aq auz ökelde —  
 Kyz kyzdeujn sürasan:  
 Qora degen özen war,  
 Calsyqy men sünan  
 Çortqan andar ötreidj.  
 Tünyqan jçjr arqymaq  
 Oinaqtady çyrdan.  
 Əsjruge tülpardy  
 Degeres sovhoz qulyqan.

Qulyqaly wül sovhoz  
 Eçbek etjýr kelemjz.  
 Qylyqy sonda çylylyqy  
 Kynde korme koremjz.  
 Tülparlady yiretjýr  
 Taudan asýr çelemjz.  
 Ala-taudy ainalýr  
 Kynde qaitýr kelemjz.  
 Osýnca qalyň tülpardy  
 Əskerlerge weremjz.

Barlyqy da çaratýr,  
 Komissia qaraqan.  
 Wjreujnjý waqasy  
 Nese mýň somqa walaqan...  
 Wül tülpardyň aiqyly  
 Moskvadan aldýqan  
 Səigyljker wjzdegj —  
 Barlyqy sodan taraqan.  
 Uç çyzden asa çylyrty  
 Wularady waqýr qaraqan.  
 Otar-otar wöljnjýr  
 Yjnjmen sanaqan...

Öz çalymdy aitaýn  
 Awýqai degen men wölam.  
 Eçwegjm uçjn sjnjrgen  
 Ykmet orden qadaqan...  
 Atqa mjnjýr kelemjz,  
 Əskerge tülpary ötkjzjýr,  
 Qaitamy der qaladan...  
 Balalar türdy onýnan:  
 — Əskerge wjz de warganda,  
 Mjnjemjz der tülpary —  
 Könjlmjz qalaqan.

Saliev Əsdjgali  
 (Qaly aqyly).



Alma-Ata qalasynyň Stalin prospekti.

Foto-Danilindjkj.

## MENJŇ ÖLKEM

Men nürnä wölene altyň taňny,  
Erkmen erte türdüm ыстық қаппы.  
Keudemdj tostym taňdy samal çelge  
Kerjgn közben köjr warlyq maň-  
ny.

Kerdjm men Сырдымда Ala-  
taudy: Ala-  
Keç alar, warty çasy waqca-  
wauy.  
Tosjnen kumjs wılaq qılar  
aqqa  
Kerkem qala, dumandy kolhoz  
auy...

Otyrdym syly sudy çaqasynda,  
Tolqyly çiektj ıtojan saqasynda,  
Oıma oıy tystj adamdardı —  
Ertede eles bolqan sanasynda.

Talai çan aqsar ısqan waqyt  
qısy,

„Вақыт“ деп іздеп тускен çer  
quısy;  
Altyň aımaq, azat el, erkjn ömj,  
Arman da wolyr öttj solar ucjn...

Ertede ertegj qyr qıldaıqan  
Qıalmen kör aqsaqan, tabalmaqan.  
Keudemdj taňdy çelge tosa otyr  
Osındai ed suretjm men oilaqan.

Dedjm men sonda özjme özjm  
wılai:  
—Bül ömj, emes qıal wıryndı-  
dai.

Menjd döwjrm qyzyqy, cattyq  
ömj —  
Qalqy aqsar aitqan qıalındai.

Däl osy altyň aımaq menjd ölkem,  
Çatlyqan Lenin tuň sılı, kerkem.  
Qamaldy bolceviktjk cegj berj,  
Mende warty kyzetem ösjr erten.

Çatqanbaev Ә.

## BJZDJŇ EL

Gyldengen Qazaqystan waqytly  
eljm,  
Qılyrqan masaty dai wıtaq çerjm.  
Kerkejrm kyn-kyn saıy guı çaina-  
qan,  
Fontandai taularynan atqan kenjm.  
Çaltırap qyzy wıdai sarı altyndai,  
Ter-tegjs çerdj çarqan çasy egjn.  
Tert tylyk çerdj çyzjn çasyqandai.  
Toskeide kök orail çair töljn.  
Talai ças walqy dene ösjr cıqy  
Mekter war altyň besjk wıljm tegjn.

Aldy sen tarixtan tañdauy ory,  
Aty war älemge äigj syigen elim.  
Sılyqy wılatı wıp XX çylda,  
Qazaqystan altyň öлке, asqar wıljm.  
Eljme en döwletpen kyn tuqyzojan  
Lenin men Stalindei kemengerjm,  
Çau qolyň süqymaidy el çerjne  
Çaunger qaitras qaisar qyzy erjm,  
Dañdy XX çylyq merekege  
Bül çyrdy tartu eted ıly senjn.

Dyisen Koptjleuov  
(Guriev oılysy).

## ÇASASYŇ KÖSEM

Qalqy wıstap cıqarqan  
Qartaqan qara tımanna,  
Kerer me edjk kösemnj  
Atasy menen anasy!  
Qandai kynj tapty eken  
Bül sıaqy wılası!  
Ie wolar elge dep,  
Nır tolyrar çerge — dep,  
Osyı oılar atasy —  
Ösjren eken wılası.  
Gyldenjr tür mjneki,  
SSSR dy çalasy.  
Atqan tañdai wıp cıqy  
Oktäbrdj çaryqy.  
Qılyqta çyrgen elderdj  
Tez özgerdj qalywı...  
Kösemge arnar çylyıy  
Oıdaq sezdjn asyly.  
SSSR dai guı waqca —  
Uly otandy qoqar tür  
Vorocilov wılym.  
Sıasatta arlyqca  
Qalq kerdj közmen  
Molotovdy aqyly.  
Baur wıldy Belarus  
Ukrain çaqyly.  
Partıany çolyı  
Sıy aqıqat nanamı.  
Qılyq alty, tu ıstap  
Cattyq äjn salamı.  
Bılttan cıqqan kyndeı wıp,  
Asyly qılaq kerennen,  
Onalty odaq — sansyz ılt  
Nır tegjldj töwennen.  
Çasasy kösem Stalin  
Qılyqtalmy ölenmen.

Qılsarıev Ersai.  
(Qalq aqyly)

# TEMJR

(BASB ӨTKEN SANDARDA).

## МЕКТЕР.

Vjzdn čas çolaucylarımızdъ Sarsen Oğьnvor qalasъna oquqa әker edj. Mekter direktorъ Omarqa tap-sъrdъ da, vjnese kynnen son Oğьnvorqa qaitъr kettj.

Oсъ çolda Temjrdj oilandъrарық-tai vjr sөz estj dj.

— Арьмау, — dedj ol icnen, — әkendj solar өltjrdj, — dcidj, — nege өltjrdj eken?

Mәsele tap kәzjr Temjr usjn, mında emes, onъ mektepke verdj, endj oqu da oqu.

Sonъmen oqu da bastaldъ. Bül onьң өmjrjnң çаңа vjr vaspaldaqъ tәrjz dj edj. Alqasъnda tosansъr, moıнь çar vermei mıqaljm sөzjn tysjne qoımar edj, vertjn kele ol vasqa adam tәrjz dj vola vastadъ.

Vjrnecj çartъ çıldьqta, suret pen çat çazudan çaqсъ degen otmetka aldъ. Dem alьsta, balalardъ kino-teatrqa әparadъ, olardъң çanьnda qacan da volsa mıqaljm Omar çy-ıcdj. Temjrge kino qъzьq volъr kәrjnedj, әsjrese çygnjs, tartъs vastalъr kinoda oınaucylar vjr nә-sege talassa, Temjr сьdai almaqan-dai voladъ.

Sonъmen Temjr vül mektepte 7 çyl oqьdъ. Baıaqъ colçьң, oğьnsъz tentektjk jsteitjn Temjr emes. Alda qacan komsomolqa da kjrgen.

1936 çıldьң kuzjnde Temjr mь-nandai saqьtu qaqaz aldъ:

„Сақьгусь Сәкjr-Sәuar ӯль. 1915 çьль tuqan. Erten saqat 8 den qal-maj Audandъq voenkomqa kelesjz. Sovet көcesj 95.“

Sol kynj tyn mındaı ӯzaq volar ma, taң kuzetken Temjrdjn oıьna Raхьm tysedj. Ol — өtken çьль osъ mekteptj vjtjr Mәskeuge oquqa ketken. Keide әlde nenj aitъr өleң-detedj.

Ertenjnde aitqan kezde keljr әskerljk viletjn aldъ. „Alьndьң“ degen sөz estjgende, Temjr quan-qandьqtan ne derjn vjmedj. Temjr tuьsqandagьna qat çazdъ:

Вақьттъ өmjr vergen putevka, çjgerjmdj qozdъradъ.

Отаньмдъ qorqau usjn çotьqqa attandьm...

## ORDEN ALARDA.

Tәncәnnjn vüьndьrәlanъr tura-tyп tūmandau vjr kynjnde, tau alan-ьп qūlaqan çjncke çolmen vjr top qъzьl әsker çyrjr keledj. Al-dьnda varan attъ vjreuj oq voıь çer ozьq. Qalьң orman kәrjujr tūr. Qъzьl әskerler ormanqa keljr kjr dj.

Temjrdjn osъ diviziaqa kelujne ekj aidan arıьq uaqьt өttj. Çoldastъ

manaıьna yjretkjc, adrejл, mjneзj asьq, çarqьп çjgjt edj ol.

Tyskj tamaqtъ jcjr volъr, tьнь-quqa kjrjsken qъzьl әskerler attъ әskerdjn suretj salьnqan gazetj kezек-keзек kәrjr sәilesjr otyr. Gazetke vjr qarap qoıьr çәrjresjr Temjrge qaraidъ. Surette atьn moıьnпan qūcaqtar kuljr tūrqan qъzьl әsker.

Temjr armiaqa alьnqanda tlenjr attъ armiaqa kjrgen. Qыльс oıьнь, aqactan at qarqьtu, çarçandьq, ӯqьrtьlьq sıaqtъ erekeljgьmen көzge көrjne vastaqan Temjrdj, komandir өte çaqсъ керetjn. Onьң-sъvaqasъna vjr varan at tidj. Temjr onъ „Kolә“ dep ataitьп. Ottъ көz, qoıan çon kelgen at edj ol. Ekj attъ qatar qoıьr qarqьtqan-da „Kolә“ esvjr seskenbesten djk etjr ekjncj tūсьna tyse qalattъ. Temjr Kolәnj өte syjр, kytтj. Son-dьqtan da ol, әskeri daiьndьqtyп otlicnıgь vola vastadъ. Qъzьl әskerlerdjң kәzjrde gazetke vjr, Temjr-ge vjr qarap otyrqan sevevj, onь-men Kolәnjң suretj gazetke vasьl-qan edj.

Kecjkrei Temjr vjr çaqqa çy-mekcj voldъ. Özjnң komandıj ӯzaq çerge сьqarъr saldъ. „Çauartъ çūmьsqa senjr çūmsar tūrmьп, vül komandovanıanьң tapsьmasъ dep vjл“ dedj ol.

Sodan Temjrdjn kelgen vetj osъ edj. Әngjmemjz djң vas çaqьndaqъ varan attъ sol volattъп.

Çjncke çol iremdenjr toqaidьң qoltьqьna kjrjr varadъ. Qoıьndaqъ dyrvьmen aldьna taqъ da qaradъ da, kjlt toqtadъ. Vjr top attъ adam-ньң çeldjrte çәneljr, toqai icjne kjrjr vara çatqanьп көrdj. „Bül, — dedj ol, — çai adam emes. Segjnj-ge volmaidъ...Әne çaqьndadъ da, vjz dj көrjr te qoidъ. Qarsъ savu kerek!“

Qыльсть qьньnan suььr alqan Temjr, esjk pen төrdei keljr qal-qan vөгdelerge qarsъ tura çarь. At tūiaqьnan ӯcqan tozaң, ura'a-qan aiqai aimaqъ çaqьrttъ. Çol-dastarьньң qaida ekenjn, qanca

## ӘLMENTAIDЫN ÇAUABЫ

Alma aqasьп aralap  
Çygnjr çyr Әlmentai,  
Vjr qoıьnda karzinka  
Vjr qoıьnda topatai;

Kөң төkkjctep, su qūıьr,  
Sjrә tьньm tappaidъ.  
Ças valadaı әrpectep  
Almalarьп vartaidъ.

— Qъzьl almaң ыльçьr  
Savaqьnda pьskende,  
Beremjsjn Әlmentai,  
Dep sūrasaq vjzderge:

— Almalarьm ыльçьr  
Pьsjr tūrqan saqьnda,  
Savaqьnan yzljr  
Tysjr tūrqan saqьnda,

Kelet aqam çaunger  
Voladъ toi vaqьmda.  
Sender de alma çetsjnder  
Toıda otyьr çanьmda.

Oqan deijn almanъ  
Өsjremjn vartaimьп,  
Qъzьl әsker aqьqa  
Sıьq usjn saqtaimьп.

Deidj qarap vjzderge,  
Segjz çasar Әlmentai;  
Vjr qoıьnda karzinka  
Vjr qoıьnda topatai.

Smailov.

qaru sьqarqanьn ьzj de sezgen ьoq, ekj ьaqtap sьlsteude. Taiau ьer- de qaptaldar saubьr kele ьatqan ьan ьoldasь Corka elestedj. Orta kezjne ьetijm-au degen camada ekj kьzjn tura qadaqan aq-almastь ьalanac ьstaqan qььsь kunge saqььsady. ьetjьr qaloqan voz atь- tьnь kьrdj. Oilanatьn kezeq emes, ekj vьlek aiqasa kettj. Qalq namьsь, o'an namьsь onь qairattandьrqa- dai, ol voz attьoqa qarsь ьmtьldь. Almas qььctar cart-cьrt soqььstь. Qььc ьstaqan qoldь saubьr ьtem degende, seskenvesten anau da qagtь. Bьraq, ekeuj de turap ьtuge ylgere almai qaldь. Qaita ьmtьla veigende ьanaqь ofitserdj qььcpen tьjьr ьte sьqть. Ol attan ьsьr tustj. Corka da aiqasqan eken. Ondь-sol- dь sьlstegegen ekj ьaunger alanda sьqqanca ьoldaqьnь turap ьttj. ьau kerj serpjьr qaca vastady. Bьr kezde qacqan ьaudьn artьnan qььn- dai ьctьrьr, qubьr kele ьatqanda, Temjrdj atь ekpettei ььqьldь da, ol attьn mojnьnan asa qulady. Atьr tьrьr, atqa qaita mьnvекsь edj, at соqььr ьtьrьr qalьrtь, ььcььtьn emes. Artьna qarap edj, ьanaqь ofitserdj atь iesjnjn ьanьnda ainalsьqtap ketpei tьr eken, soqan qarai tьra ьygyrьr edj, ьanьna taqala vergende at ьele ьoneldj. ьlden u- aqьtta vaiqatrai varьr, yzengjden car verьr ьstady. Qalai ystьne sьqqan- nьn ьzj de sezgen ьoq. Qasьr vara ьatqan ьauoqa qaitadan kiljktj.



— Menjьn artьmnan, — der aiqai- lady, artьndaqь ьoldastarьna..

Ekj kьzj qantalap, tьsь qaraiьr ketjptj. Sol kьij qacqan ьaudьn aldьnan oiqastatьr sьoqa keldj. Artьnan sьqqan aiqaiqa ьalt vьrьldь. Olardьn artьnan dyrse tьjsken ьana ьetken ьz adamdarь, tьn kyc eken.

ьaudьn tьrj qaloqanьn ьstap aьr, qaitьr kele ьatqanda qana vьldj, Temjrdj mandaiь qьzьl-ala volьr- tь, qььc tьmegen, vadana atь ььqььqanda, tas ььrьr ketjptj.

Ol ьz atьnьn qasьna keldj. Atь oqьranьr qoia verdj. Kьnjlj vosa- qan Temjьr attьn mojnьnan qьcaq- tai aldy. Onь ьyrgьzьr kьrьr edj, — ььcьr ьyryge ьaraitьn tyrj kьrjndj.

Canqan atqa mьnjьr varan attь ьetektegen Temjьr, aman-sau stavqa keldj. Divizia vastьoqьna vьten attь, qaru-quralьmen tartu etьr, garoьt verdj.

Onda 50 oqьmen 2 mauzer — kymjstegen sarь, manaqь sьnьq qььc, ofitserdj omьraubьna qada- qan nagrattarь var edj.

Sol kьnj kecke mitingj voldy. Mitingjde sьoqьr sьilegen komandir Temjьrge alqьs aittь.

Bьdan keijngj talai caiqasularda Temjьr talai reterljьk kьrsettj. Bьr- nece ret qьrmet taqtasьna ьazьldь. Mai aibьnь vas kezj volubь kerек. ьььqtap tьrьr, ьana qana ьььnьoqa varьr edj, ьygyre vasqan vьreu Temjьr ge qarai ьctь. Qolьnda vьr nьrse var. Tandanoqan Temjьr oqan qarap tьra qaldь. ьlgj adam qolьndaqь gazetjn ьstata verdj. Bьl „Pravda“ gazetj edj. Betjn asьoqьs colьr ьttj — anau entjgyr vьr nьrsenj aittьr ьattь. Ol aittьr ylgergence, vьr ьerden ьzjnjn familiasьn ьsьrattь. ьzjne taiau onьn ьoldastarьnьn atь kez- destj. Onda Ukaz var edj. Temjьr ne aitarьn vьlmei qaldь.

— Men ve, vasqa ma, — dedj ьzjne ьzj, — orden alarьqтай ne enьek jstedjm, — der oilandy.

Kecke komandir saqьrьr aьr- onьn ordendь volqanьn, Məskeuge ьyretjnjn aittь. Ertенjne ьyryr te ylgjrdj. Poьz Məskeuge qarai ьyit- kьr ьyryr keledj..

## ALTAI

Arqada aqьsь vasьn nьroqa maьr, Oq ьetpes vьjk sьnь vьltь ьarьr, Sozььr terjstjkten ontystjkke Altai tьr var ьlemge kьzjn salьr.

Eьelden ьan qьmarь sьlu Altai Aiasь kьnjlge qьt, ьanьna ьai Qьrdasь Ala-taubь asqar vьjk Aibьmas ezgj dosь Tarvaqatai.

Sьlandar vaubьnьnan aqdan sьb. Ainala sьnqььlaqan orman nub. Oqanoqan gyl-ьarьraq Altai sьlu Sьnьnda ьelvьreidj ьenjs tub.

Qalaica men sьdarmьn senj kьrjьr: Alavьn ylvьregen alma, ьrjk. Anqidy ььpar isьn anadaidan, Sаланда ьyrmьn oinar ьidek terьr.

Sьn vasьn appaq kymjs, tьsьn altьn, Altьndь saqtai vьlu senjn saltьn, Vaurьna Ridderdei qala salьr Altьndь ьatьr kyrep ьbь qalqьm.

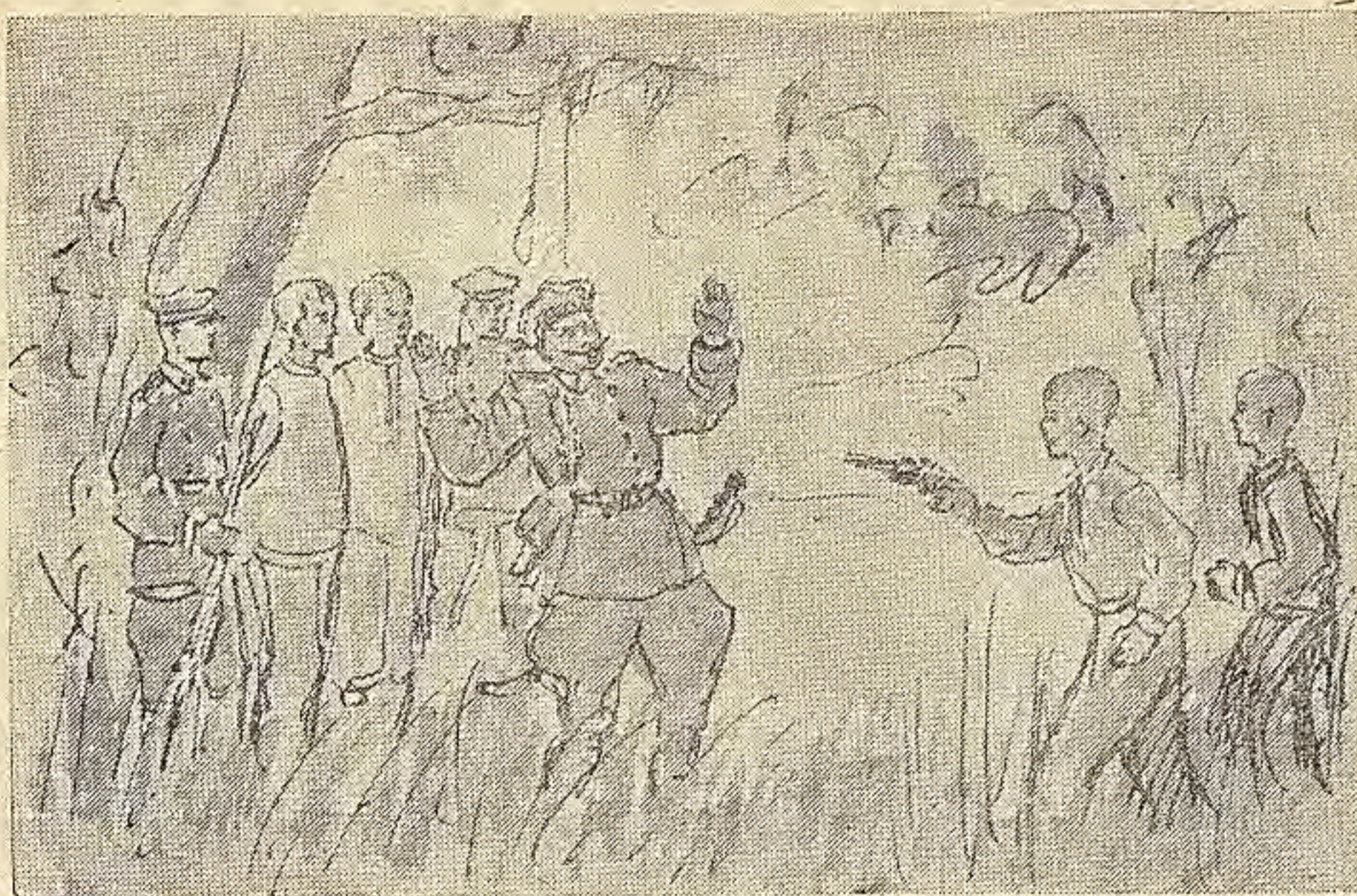
Bygjnde Altai qoibь qainaqan el. Qarqьndь tasqьn enьek qalnoqan ьer.

Qьzьqть, qьzьqььqть ьmьr sonda Kьnjl cat, taq vьlvьbь sairaqan ьer.

*Qoldьbaev ьolaucьvai.*

(Aqтeve qalasь, Stalin atьndaqь orta mektep oqucьsь)





## SENTƏBRDYN VJR KYNJNDE

OQUCЪ—IAKUPBAEV TALQAT

(Вѹнѹнѹ иақиқасѹ 1939 çыldѹнѹ sentəbrjnde Batъs Belorussiada voloqan).

### I. KƏRJNJS.

Daca. Starci leitenant planqa qarap otyradъ.

Starci leitenant — Allo, stav pa?.. Çoldas maior, vѹrѹqъnъz oğъndaldъ, kəzjr 30 minuttan keijn taqъ da savыloqa attanamъz...la, ia uc, uc saqattъn jeynde aldaqъ derevnenj...(Trubkanъ jledj. Vjr qъzyl əsker ekj pionerdj əkeledj).

Qъzyl-əsker — Çoldas starci leitenant, mъnau ekj vala arьqтъn jeymen çer vaуъrlar fronttan otyr vara çatqan çerjnen əkeldjm. Qaida vara çatqandarъn aitraidъ.

Starci leitenant — Al, qaidan kele çatъrsъndar, qai çaqqa vara çatъrsъndar.

Aləsa — Mъna derevnedegj valalarqa varamъz.

Starci leitenant — Derevnege? Atъn kjm?

Aləsa — Aləsa.

Boris — Otyrjk aitaдъ, Capaevi!

Aləsa — Ol ekjncj atъm qoi.

Starci leitenant — Senjd atъn kjm?

Aləsa — Oпыд atъ Furmanov (Starci leitenant kyledj).

### QATNASUCЪLAR:

- I. Starci leitenant
- II. Asqar — leitenant
- III. Aləsa
- IV. Boris
- V. Grica — Batъs Belorъs caruasъ.
- VI. Polək ofitserj
- VII. Qъzyl əskerler, soldatar, belorus carualarъ men valalarъ, taqъ vasqalar.

Starci leitenant — Al, sonъmen ne jstemekcjsjnder?

Aləsa — Soqъsamъz.

Starci leitenant — Olai volsa, kəzjr senderjdъ qoldarъnъn ondai js keluj qıbn. Ylken voloqanda Qъzyl Armia qatarъna kelesjnder. Mjne, sonda qana volmasa.

Boris — Kəzjr de ylkenvjz qoi. Vjzdei kezjnde Karcaginde soqъsan.

Starci leitenant — Bularqa ne dersjdъ. Oзdeyjdъ qaidan kele çatъrsъndar (ekeuj vjr vjrtne qarai-

dъ). Aitъndar, nege çasъrasъndar! Qaitarъ çjveredj, dep oilaisъndar ma? Qaitarmaimъz.

Aləsa — Ras aitasъz va, çoldas komandir?

Starci leitenant — (Kyljr): Ras aitamъn.

Aləsa — Vorocilov atъndaqъ kol hozdan kele çatъmъz. Ekeumъz de sondaqъ orta mektep çapъndaqъ 3-ncj otrədtъn pionerlerjmъz.

Starci leitenant — Çaqъsъ, sender yilerjne aitъndar ma? Aitraдъndar ma? (Ekeuj de yndemeidj) Bularъn çaman eken.

Boris — Olar — jzdemeidj. Vjz qat çazъr tastap kettjk.

S. leitenant — Sender yige qaitъndar, vjz macınaqa salъr çjveremъz, on çyldьqтъ „otlicno“ vjtrjnder, sonan keijn armia qatarъna keljr soqъsqa qatъsasъndar çarai ma?

Aləsa — Çoq, vjz qaitraimъz.

Boris — S. leitenant — (Aləsanъn sumkasъn kəzjr) mъnalarъn ne?

Aləsa — Podarka.

S. leitenant — Kjmge?

(Asqar kjredj).





revne adamdarъ taqъ vjnese qъзы askerler kîrjр keledj).

S. Leitenant — Әне, balalarъnъz mûnda. (Olardъ derevne adamdarъ qûcaqtар çatadъ, balalarъ da qalq syjр çatadъ). Mъnar ne?

Grîca — Pan soldattarъ, çatemes.

Alëca — (Leitenantъnъ qasъna keljр) çoldas starci leitenant, vjzge qosъlqan, 3 soldat. Ofitserj mъnau dënkijр çatqan (ofitserdj kërsetjр) mъnau soldattъ ofitser öltjrdj. Qjari ötjnetjн qъbъqm da var.

Alëcanъnъ әkesj — (Balalarqа) oi ûiatsъzdar, vûlarъnъ ne qasъr ketkenderjн, komandirdjн tîjn nege almadъndar?

Boris — Tîj almaqan Alëca.

Әkesj — Sen ve?

Starci leitenant — (Kyljр) uaqasъ çoq, vûlarдъnъ „qъlmъsъnъ“ jstegen erljkerj çaiadъ.

Belorus çalъ — (Balalarqа keljр) Ne aitalъn, quanqanъmnan auzъma sөz de tyspei tûr, edvекtegen valasъna dejn er qъbъr ösjrgen Stalinnen ainalaъn.

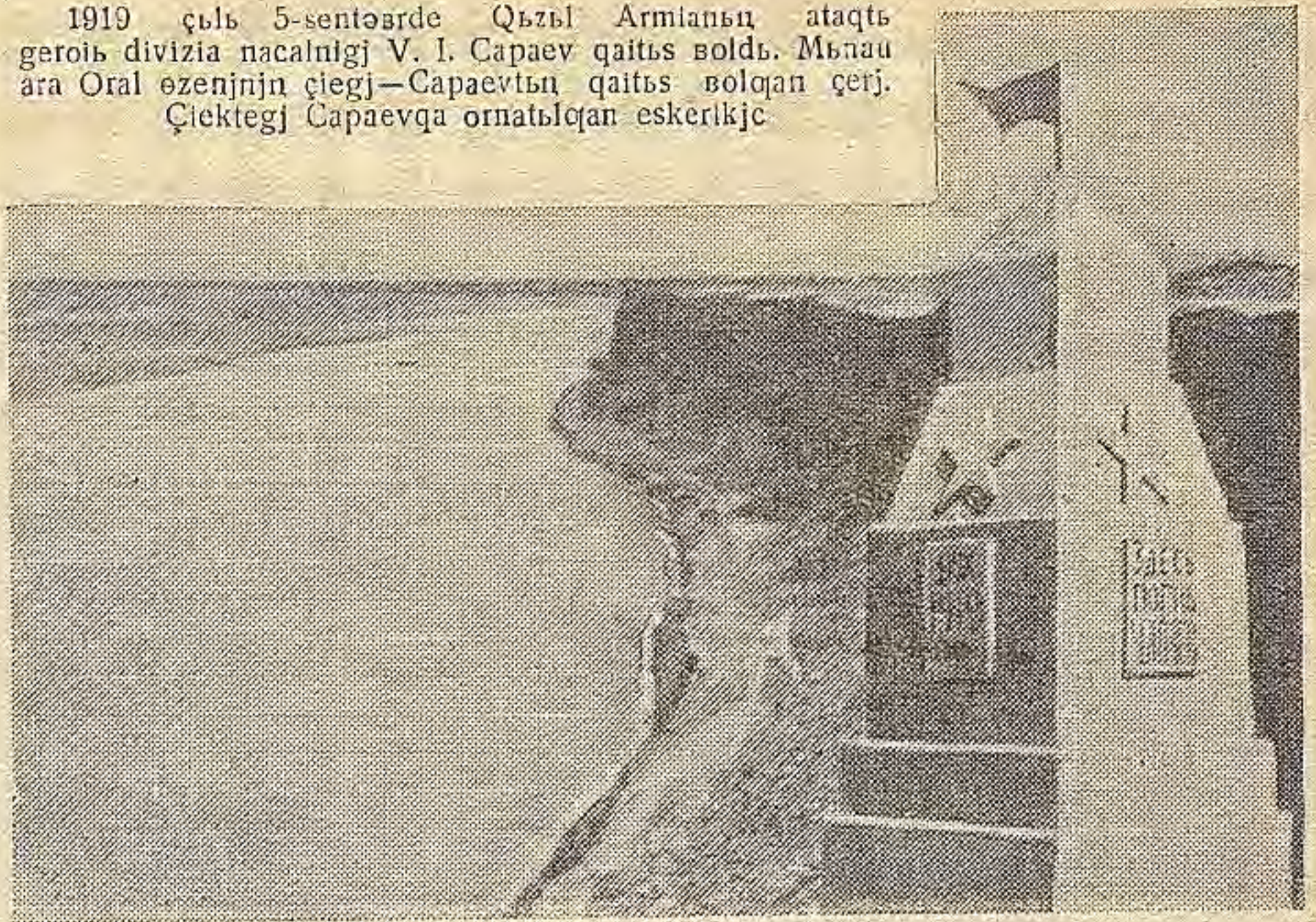
Starci leitenant — (Alëcanъnъ әkesjне) Sjз vugjн osъnda volъr, azat volqan tuъsqandarqа kolhoz tûrmъsъ çөnjnde әngjme aitarъsъz.

Alëcanъnъ әkesj — Әlvette. (Gyl ûstaqan көnjldj çûrt qaptaidъ).

Grîca — Vjzджн vostandъqъmъz usjн, vjzджн vaqъtmъz usjн velderjн vallar, көк volat kîjр maiddanqа съqqan qъзы erlerge, olardъ çjberucj Stalin, Molotov, Vorosilov çoldastarqа qalq atъnan alqъs aitamъn. Vjzдж polëk pandarъnъnъ terkjsjnen qûtqaruqа әmjг vergen ykmet çasasъn! Stalin çasasъn! (Qalq uralaidъ).

Starci leitenant — Qoian çyrek ykmetjн senderdj tastar qacqанда, vukjл әlem edvекcjlerjнjн ûlъ көsemj Stalin çoldas, quatъ Qъзы Armiaqа әmjг verdj. Qъзы Armia senderdj pandardъnъ terkjsjnen azat ettj. Sender endj vaqъttъ, vntъmaqсы qalqтъnъ tovъna qosъldъndar. Sender endj azatsъndar, vaqъttъsъndar. (Qъзы әskerlerge qarar) Alqal (Çûrt uralaidъ. „Vjzдж azat etken Stalin çasasъn!“ degen көptjн dausъ съqadъ, әskerler jlgerj çyredj, съmъldъq çavъladъ).

1919 çыль 5-sentabrde Qъзы Armianъnъ атаqтъ geroiъ divizia nasalnjg V. I. Saraev qaitъs voldъ. Mъnau ara Oral özenjнjн çiegj — Saraevtъnъ qaitъs volqan çerj. Çiektegj Saraevqa ornатыlqan eskerikje.



TÖKEN ABDRAХMANOV.

## ÇYREK DARIA

Vjzge көrcj Bal degen,  
Bjг tamaca ana var.  
Qacan volъsъn çanъnan  
Ketpeidj onъnъ balalar.

Bastaladъ anъzъ  
Batъrlъqtan, әг çaidan.  
Çalъqraisъnъ qъzъqтъ  
Әngjmesjнъ tьndaudan...

Mjne osъndai ananъnъ  
Eresек uc ûlъ var:  
Erçyrektj, er tuqan  
Eң ylkenj Moldaçar.

Samuraiqа, soqтъqqan,  
Ana çыль Xasanda,  
Soqqъ vergen, ketpestel  
Esjnen ecqacan da.

Ortancъ ûlъ Oraçqъ,  
Oda vatъr, paluan,  
Mannergeim qamalъn  
Kycpen vûzъr kyl qъlqan.

Anasъnan tuqanda,  
Tuqan vaqъt uъstar  
Eң kençesj Qimac ta  
Tûlpar mjngen tu ûstar.

Arnasъ ma darianъnъ,  
Nedegen keң көkjrek?  
Osъnca mol vaqъtqa  
Bolar ma, ie vjг çyrek?

Keң alartъ dariaqа  
Tau tasqъnъ qûladъ.  
Çyregjne ananъnъ  
Taudai vaqъt siadъ...



## ARDAQTŲ MJNDET

Bjz Ҷамбыл атындағы (Almatadaғы) 18-mekteptjн aldында тұрмыз. Әлгі вjр әзjрдегі өткiнсj қап-вjрдан тозанъ васыр қалқан асфалт көсе қалтырап қатыр. Сол көсенjн екj қағьндағы қасы қарғақты ақастар таудан соққан самал қелмен ақығын қана тервеледj...

Моiындарына қызы галстук таққан, устj-вастары мiнтаздай, jrlj-uaқты балалар асыра васыр мектерке кjрjр қатыр. Қолдарында кjтар, қағаз салқан сумкелерj бар. Ойнайды, кyледj; вiлардың қыздерj де мынау сиақ кyндеi асыр, қайраң қағайды.

Bалалармен вjрге вjз де jске кjрдjк. Mектептjн сыланқан сьртъ қандаi қапа, әдемj болса, jсj де соққан сал—кең, қарық, таза. Esjkten төрге қарай созылған каридор, еденj кjлемнjн тьсjндеi нақысталқан тас. Esjктjн оң қағ қайрыла вьрсjнде кjм jлетjн қатар қатар вьсalka, оның алдында сьейсар отьр. Келген балаларға ол кjсj сьрайы тьрде:

— Вас кjмдерjндj, артық нәрселерjндj тастар кетjндер, сьрақтарымы, — дейдj.

„Ylken переменге“ дайарланьр вufет тiр. Сары май, қiрт, айран, колбаса, қiмьртқа, тоғас дегендерjнздjн вьрj де сонда.

Mектептjн jсjндегj ауыз аланда тiгьр айналаға көз қьверь вьстасаңыз: қавьрғаға, тақтайға қарсылылған қазуль қағаздарды көресjз. Оның қапында қавьрға газетj тiр. Газетjн аты „Ylgjлj“, рет сань № 1. Biл вьйль қана оқи қылына арнар сьрағалған оқушылардың вjрjнсj газетj. Оның тақыртарь—„Қалқаралық қастар кунj“, „Комсомол иьмдарының қапа sailaу“, „Sotsialistjк қарыс сарть“.

Осы вjз айтьр отьрған 18-мектер өткен 1939-1940-оқи қылында 12-мектерпен қарысқа тьсjр едj. „Ҷы алақьнда қарыс сартьн қорыта келгенде оқи планьн вjздjн мектер 86,3 протсент, 12-мектер 90 протсент оғындақаны айқьндальды“, дейдj газет. Bjрақ, газет өткен оқи қылында 18-мектептjн қандаi

кемсijктерj вольданы асыр аиты керек едj.

Bjз вjрjнсj класқа кjрдjк. Miуқалjм Kyлкjвьев рен вjз тавальдырқыты аттай вьргенде-ақ өрjмдеi көген көздер оғындарынан исыр тьрегеjлстj. Miуқалjм — отьрғандар, дегенсе вjреuj де тьзе вьккен қоғ. Uльқасат алған соң қары-қiры отьрқы қатыр балалар miуқалjмне кyle, вjзге қатылына қарайды. Қоғ, қатылылғандық емес, аз уақыт вольса да кьскентай оқушылардың miуқалjмн вьуы васыр, jс тартьр қалқандықын вайқатқандаi...

— Көргем қазу дьптерлерjндj, қарындастарыңды айындар?... Айындар ма?—дедj miуқалjм.

— Айық...

— Асандар, — дьптерлерjндj кесе өзjм көрсеткендеi қьр партаға салындар. Bьрjн де қарындастарының усjн дiгьс қаратыр қойындар... Қойындар қой?... Ал, ендj „доға қазу“ сьзқан дьптерлерjннjн вьтjн асындар!

„Доға қазу“ дегенj—қатыр қазуға қол yiretetjн imек сьзықтар екен.

— Астындар ма?

— Астық... дейдj балалар.

— Endece қолдарыңды тьсjрjр,

тылыстайы отьрғандар, мен қазьр қараймын.

Сөйтjр, miуқалjм ус қатар партада отьрған балалардың дьптерлерjн көре вьстайды. Әр қерден вjр дьптердj алыр қьр. Балаларда ун қоғ, қаулаң-қаулаң етедj. Miуқалjм қалтыр оғына вьрды.

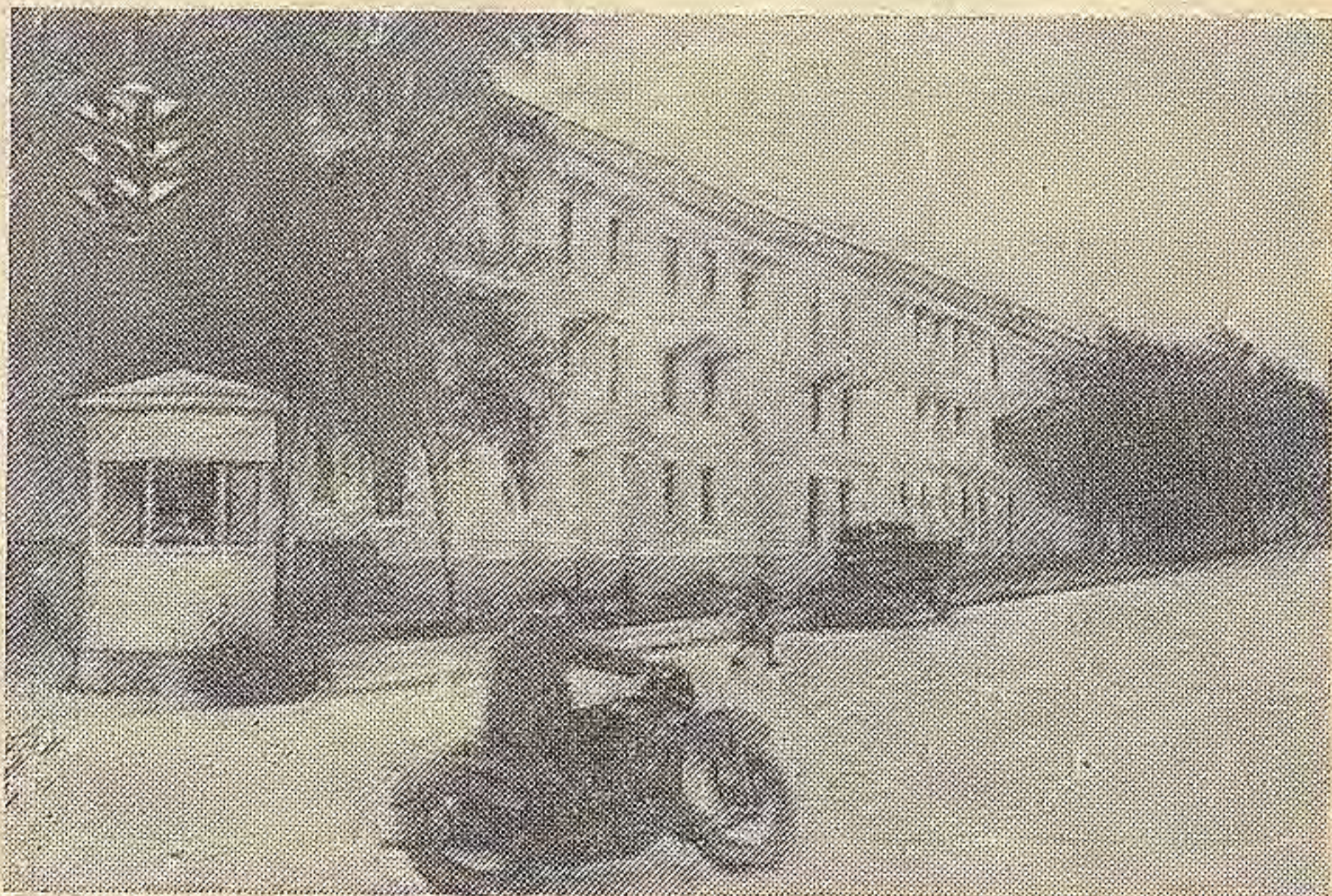
— Мынау Estaevаның қазуы. — Diгьс сьзылған. Ал, мынау Ual-қаеванькj,— қазуаны өсjрем дер дьптерjн тьскен. Biл diгьс ра? Qисьқ вольсын, тьзу вольсын өсjме дер ем қой...

Осылайса, савақ қьрjр қатыр. Кейде тылыс отьрмаi сөйлескен валаға аты атар вьленсе тылыстай, вьрj қара, көр сөйлемь дейдj miуқалjм.

— Uқырты вольды, айтқанды оғындауды осы вьстан yiretpeceң вольмайды дейдj miуқалjм. Bьйль оқи қылы ylken тоидың қарсапында вьстальды. ОI—Qazaқьстанның XX қылыды мерекесj. Осы тоиға дейjн балалар вjрj мен вjрj сotsialistjк қарысқа тьсу керек. Қарыста озуға тьрьсу керек. Қарыста оза otlicно оқыланы—ал otlicно оқи балалардың ең ардақты мjндетj.

M. SƏRSENOV.

(18-мектер. Alma-Ata).



Alma-Ata қаласындағы Стахановсылар уjй (Kиров кесесj).

Foto: Danilindjкj.

# ЎМЪТЪЛМАИТЪН КҮНДЕР.

*Cura Levi.*

(Қызы-Орда овиъсы, Lenin атындағы мектеп).



Ўй отанымыздың орталығы — Мәскеуде болған кундерім менің есімнен сықар емес. Вяздін болмаған шерімиз қоқ: Лениннің монзелейн көрдик, Советтер Сараиының құғылысында, айтър тауса алмастай тамалары көр Аул саруасылық көрмесінде вольдқ, өз еркымен қурген қолбарыстар мен аққулары бар зоопаркті араладық. Planetaria мен Третіаков галларейасына бардық. Ал, дуніе қызіндегі ең қақсы Metroға отығыр Мәскеудің вас, алақынан вжрақ сықтық.

Вяздін лагерде болған иақтымыз өте қызықты өтті. Күн сайын, Мәскеудің ең қақсы деген артеринің қатысуымен концерттер іаки кино вольр тұрды.

Вяздін лагеримиз тұрған Вианәк-қа Советтер Союзының -героилары қана Dolores Ibaruri, akademik Emelian Iaroslavski келді. Маған вжр өте ұнаған нәрсе Советтер Союзының героилары Krenkeldін,

Badıginnin қана Avramovın әңгimesi. Krenkel мен Badıgin өздеринің қаһарлы арктаниада вольр дүйей табиқатпен кырескөндиктерин айтты. Ерлікті, қену тәсілін міне осылардан үйрену керек!

Вяздін қатқан лагеримизде Belorus, Özbek, İspan детдомының балалары өз талартарымен ұйымдас-тырған ойындарын көрsetті. Cetter-пен сықар ән салды, майысыр кер вилейді. Әй, қызықты көрдик-ау!

Balalar ойынының ісінде маған İspan балаларының көрsetкен нө-мерлері өте-мөте ұнады. Олар „Отанымыздың қері вайтақ“ әнін айтты, İspanның қйгерлі вилерін вилер берді.

Otan қорғау қөніндегі қарыса Советтер Союзындағы варлық ұлттардың балалары қатысты, вжз вжримиз вен вжримиз өте қақындасыр кеттік.

Қарыс қөніндегі іс қортындыма мен ызамын. Әйткені, мен про-тивогазды 1,25 секундта кижр үл-гјрдім. Бұл вукјі Союздағы ең қақсы қортынды. Сол үсін мен сі-лыққа сақат алдым.

## ВЈРЈНСЈ ОРЫН АЛДЫҚ

*Zoia Dolinskaja*

(Alma-ata, 37-мектеп 7-клас).



Sanitarлық істі мен өзимиздің мектепте өткен қылдан бері қана үйрене вастадым. Үйірмеде аз иа-қыт болған сон-ақ мен „GSO“ ның вјрјнсј саты знасөгјне норма өткјздім. Sanitarлық үйірмеде істеу маған ұнады. „Қараны“ таңу, „ұйлаңқандарға“ противогаз киж-зу, тақы сол сияқты істерді атқара вјлетін вольдым.

Вианәк лагеріндегі қарыста „отлі-но“ вақа алу үсін противогазды „ұйлаңқан“ адамға 10 секундта кижзјр үлгјру карт еді, ал мен вұл қаттықу ісін 4,8 секундта орындар Вукјісоиузда вјрјнсј орында сықтым. Мен вәйгје велосипед алдым.

Васқа қаттықуларда да вжз қақсы нәтижелер көрsetтік. Місалы, „syiegj

сыноқан“ кјсінін сынықын 20 секунд ісінде тақыр үлгјрдік. „Отлічно“ вақа қөніндегі иақыт картынан, сөйтјр, вжз 4,5 есе тез орындадық.

Әвжр совет азаматы өз отанын қорғау ісіне дайын вольуға мјндетті. Сондықтан, айында Қызы Армия-ға қардемдесуге дайын вольу үсін қас қыздар четінен perevözka қасай вјлуге қана санитарлық вјлјмді қете мөгеруге тістј.

Мен, endj өз класында „GSO“ ның қана знакистерін дайындауға қана васқа да соқыс мамандық-тарын үйренуге вел вайлады. Ал, мектепті вјтјрген соң әскерлік дәр-гер бқына тысемін, деген ойым бар.

Вяздін мектепте отан қорғау ісі қақсы қолға қоылған. Үздјксіз істейтін: санитарлық, топографиялық, РВХО, атқылар, тақы васқа да үйірмелер бар. Сондықтан да, Вианәк

лагеріндегі қарыса қатынасқан Қазақстанның қында коллектив-нің көрсілігі вяздін мектептің бала-лары вольд қана он үс вәйгјнін тоқызын вжз алдық.

Мектевимиздің атын ақтау үсін вжз келесі қылық қарыса да тусpek-сімиз.

## DANDAISЬMAУЬ-МЫЗ KEREK

*Boris Rubev*

(Семеі, 21-мектеп)



Вианәк лагерінде вольған қарыста вжз тақы да екјнсј орын алдық қана ВЛКҚС Орталық Комитеті-нің Қызы туын қен-іңр алдық. Алайда, вжз вұлған қарар

қайварақаттан вайымыз керек. Сы-пын айтқанда, вяздін олқы қақ-тарымыз әлде көр. Сол олқылықтың салдарынан қарыса тускен иақытта вжр талай околардан айрылдық, гранат-тарды қақылар тастай алмадық қана өткен қылдақдан пасар аттық.

Eger, вжз келесі қылық қарыста вјрјнсј орын алу үсін сын кыре-сіміз деітін вольсақ осы вастан дайы-далымыз керек.

Вианәк лагеріндегі қарыса қатыс-қан балалар өздеринің тәсіривелерін өзгелерге ауыстырлары керек қана өз мектептерінде отан қорғау қы-тымын ұйымдастырусы вольлары керек.

Віылық әскері-спорттық қарыса Қазақстаннан 68000 оқысы бала-лар қатысты. Республика мектептерін-де оқытын балалар саны вжр қарымы миллионнан артық. Бұл екј сан отан қорғау ісін әлде қақысы қургјзе алмай келе қатқанымызды көрsete-ді. Отан қорғау ісіне пионерлерді қана мектеп балаларын тыгел қатыс-тыру керек.

Келесі қылдың қарысы құрамалы вольды, демек, вұл қарыса қатысу-сы, вжр емес, тырјсе қаттықу істерін көрseteді деген сөз. Бұл үсін қақысы мерген, ысылған санитар, тәсіривелі химик вольу керек.

Otan қорғау қөніндегі вјлјмдер-ді теренінен қана әр қақынан алыр, қақысы қаттықыр үйренген иақытта қана вжз келеcek қарыста вјрјнсј орын алуға үмјттене аламыз. Мұны ұмытрауымыз керек қана қазјрден вастар іске кјрјсуге тістјміз.

# LATIP ÇALQAU

POFMA.

Kyn cıqılası cıaqtar,  
Böledj qalıñ toqaidı.  
Sırdar änge voz toqai,  
Äsem kuyın çırlaidı.

Kök çuzınde kılımdı  
Altın kuyın erkelep,  
Qalaqa, qırqa, ormanqa  
Çanqa çalıñ nır seved.

Kyn säulesj äg yidjñ  
Esjgınen kırıgındeı.  
Çalqau Latip münı da,  
Uıqtar çatır vılgındeı.

Kuyınñ nır qıtıqtar,  
Uıqısınan türdı ol.  
Uaqıt qanca ekenjñ,  
Saqtqa qarap vıldj ol.

Toqızdı saqt soquqa  
Çaqın qana qalırtı,  
Çamıla tıstj köresjñ,  
Turuqa taqıt çalırtı...

Çata kettj taqıda,  
Çalqau Latip kerjıj.  
Savaqına varuqa  
Kerbezdenj, erjıj.

Asır-saspaı ornınan  
Bır mezgilde türadı.  
Cai jcıge kırıstj,  
Betj-qolın çımadı.

Otırdanda cai jcır,  
Közj tıstj saqtqa.  
Älde qacan öjtıj,  
Baratın mezgıl savaqqa...

Bır mezgilde qarasa,  
Saqt onnan asırtı.  
Endj oquqa varuqa,  
Çalqau Latip asırtı.

Uaqıt öjtı ketken  
Jcken cıñ tastadı.  
Çalqau Latip sonınen  
Kıtabın jzdeı bastadı.

„Äzırlenbeı savaqqa,  
Qaldım-au!“ der oıladı.  
Jzdemegen, tıntpegen,  
Jsvır çerdj qoımadı.



Budaq-budaq qaqtazdar,  
Çatı ystelde casırtı,  
Tava almadı kırırtı,  
Jzdeı de asırtı.

Kırırt jzdeı bır saqt,  
Uaqıt öjtı Latırtıñ,  
Oqu degen oıda çoq,  
Asırtıdı Latip tım.

Latip sırtı yınen,  
Mektevıne varuqa.  
Kırırt, dırtı, qaqtazdar.  
Albır-çılbır bır vıda...

Alaq-çılaq... enteleı,  
Asırtı ol keledj.  
Çolda vara çatqanda,  
Kögersındj köredj.

Alandıqan Latırtıñ,  
Kezdeskendeı vaqına,  
Kögersındj qualai,  
Kettj oınar taqıda.

Oquqa olaq çalquadıñ—  
Oıñ dese ertıjıñ..  
Uıradı qıstardı  
Qolına albır kerkıjıñ.

Kırırt varmaqız auzında,  
Bırtıradı alaqtar.  
Oıñ quır entıjıj,  
Çygıredj dalaqtar.

Ekj közj aspanda,  
Uırtan qısqa qaradı.  
Savaq degen oıda çoq,  
Uırtanın sanadı...

Çan-çaqına qarasa,  
Kögersınder ketırtı,  
Oıñ quır çygınde,  
Bır az uaqıt öjtırtı.

Körsıneıdj kögersıñ,  
Endj qaida varadı?  
Çygıredj entıjıj,  
Sırtıñ te qaladı.

Sırtıgınde aıaqı,  
Aırtadı Latırtıñ,  
Dolılandı bır mezgıl.  
Asılantır Latip tım...

Oıñ quır çygınde,  
Talai uaqıt volırtı.  
Solai kele çatqanda,  
Bır valaqa çolırtı,

Körsınen son valantı,  
Latip oıqa qaladı,  
Özdj özınen soqtırtı,  
Balantı kelır savadı.

Çılatqan son valantı,  
Çırt çılırt qaladı.  
Çalqau, sotqar Latırtı,  
Bırıñ üstar aladı.

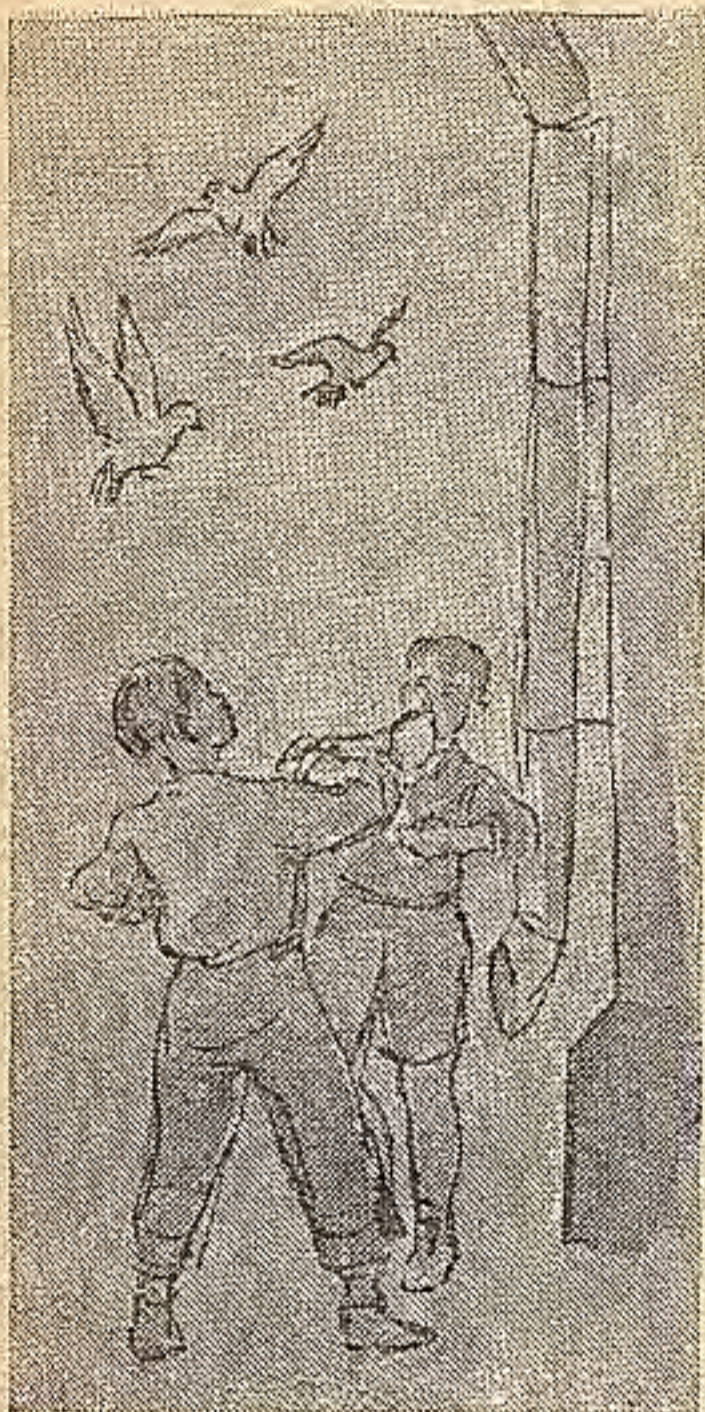
Savaq degen oıda çoq  
Albır çır çılqıñıñ,  
Bır mezgilde Latip, tez  
Sırtı ketıj vılqıñıñ.

„Üstai almai qaldıñdar!“—  
Der sırtıqtar kyledj.  
Çolda oınar asır sar,  
Mektepke de keledj.

Çan-çaqına alaqtar,  
Qala çazdar mertıjıj,  
Latip çalqau klasqa,  
Kırırt keldj entıjıj...

Sırtar vıldj,—klasta,  
Yc-tört savaq öjtırtı.  
Sırtı salu savaqı,  
Bastaluqa çetırtı.

Qaradı da mırtıjıñ:  
„Kecıktıñ?...“ der sırtıñ.



Üialoqannan qызardь,  
Latiptjn ekj qўlaqь.

„Saqatьmьz vўzььp,  
Bygjn artta qalьpь“.  
Osьlai, dep Latip,  
Өtjrkjtj aqьttь.

„Solai boldь...“ dedj de  
Mўqaljmdj aldadь,  
Esjnde җoq җalqaudьp  
Savaqqa son qalqanь...

Өtjrkren qўttьdь,  
Alqandai vor vjr demjn.  
Savaq taqь bastaldь,  
Aldь qolqa dөpтерjn.

Dөpтерjne cimailap  
Әlde nenj sьzdь ol.  
Vjr nөrsenj өrnektep,  
Әlde nenj tьzдж ol.

Üzaqtamai vjr mezgjl,  
Zvanok ta soqьldь,  
Qaitar uaqьt volqan son—  
Ғalqau Latip kөnjldj.

Balalardь җўlqьlai,  
Latip sьqьtь kөsege.  
Oььna kьjrp sьqraiddь,  
„Latip җalqau...“ dese de.

Latip qaitьtь oqudan,  
Kyn vatqanda yijne,  
Carcaqansьp savaqtan,  
Qavaqь oььp tuijle.

Esjktj asьp kьjrgen son:  
„Mama!—dedj—tamaq ver!“

— „Qolьndь җu, qaraqьm,  
Tamaq daiar, oььp, kel!“

Degenjnde mamasь,  
Aculandь taqь da,  
„Өzjm carcar kelgende,  
Tijsesjn җanьma!..“

Laqьrdь ker dөpтерjn,  
Tyidj acumen qavaqь,  
Betj-qolьn җumastan,  
Ғei vastadь tamaqь.

Iterjp, savar җьlattь,  
Өzjnjn tuqan jьjsjn.  
Ғattь varьp төsekke,  
Alaьn dep tььььp...

## II.

Ғer betjne nўr casьp,  
Ertenjne taq attь...  
Taqь vardь mektepke,  
Daiьndamai savaqь.

Dөл on ekj volqanda,  
Mektevjne vardь ol.  
Ғan-җaqььna alaqtap,  
Taqьda asьp saldь ol.

Zvanok ta qaqьldь,  
Partada oььp balalar,  
Alaqtapan tek qana  
Latiptaьn җalqau var.

Kөnjl qoimai savaqqa,  
Alaqtaidь kerljьp,  
Aitsa qўlaq qoimaidь,  
Kerenausьp, erjnьp.

Mўqaljm savaq oqьtsa,  
Latip terjs qaraidь,  
Oilaqandai vjr nөse,  
Әlde nenj sanaidь...

Әlde nege kuvьrlep,  
Әlde nenj oilaidь?  
Mektepte de, yide de  
Oььnqа vjr toimaidь.

Vjr mezgjlde mўqaljm,  
Vjr savaqь sўradь,  
Sўrauqа җauar vere almai,  
Qызardь ekj qўlaqь.

„Ғetjge qossa җetjnj,  
Necen volar? җauar ver!“  
Degenjnde Latiptjn  
Mandaььnan aqьt ter.

„Ғetj—җetj—җetj“ dep  
Bere almadь җauavьp,  
„On... onves...“ dep catasьp,  
Qaita-qaita sanadь.

„Әrqacan da nasar vor,  
Oqisьn“, dedj mўqaljm.  
„Daiьndalьp kelmeisjn,  
Oqьp esep qўralьn!“

Savaq vьttj, taqь da,  
Zvanoktar sьldьrlap,  
Latip oььp partada,  
Vjr nөrsenj vьldьrlap.

Üialoqannan Latiptjn,  
Acьlmaidь qavaqь,  
Bastalatьn endjgь,  
Ғaografia savaqь.

Mўqaljm: „Anau Kavkaz taьььnan  
Tөncөn taьь aььs pa?“  
Dep sўradь Latiptan—  
Karta saqan taььs pa?“

Kavkaz taььn jzdedj,  
Afrika җerjnen,  
Tөncөn taььn nўsqadь  
Amerika eljnen.

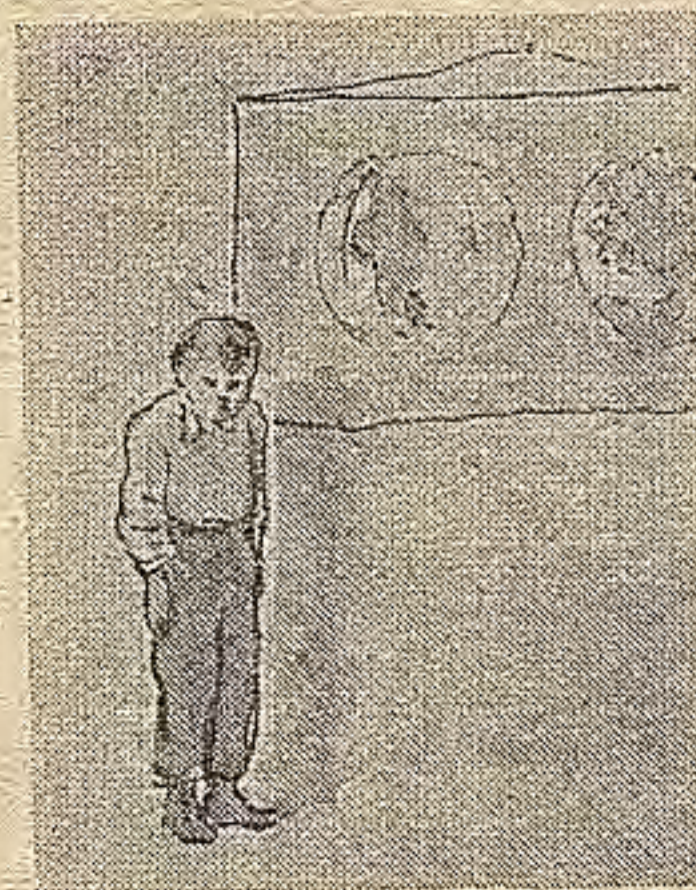
Ekjncj taqь sўradь:  
„Leningrad qaida?“ dep,  
„Vjlsen taььp aitьp ver,  
Kartanь kөp, vaiqa!“ dep.

Kartanь qarap türdь da,  
„Sonau... sonau... sonau...“ dep  
Rimdj varьp kөrsettj—  
„Leningrad mььnau!“ dep.

Ғaografiadan vьrnece  
Qalalardь sўradь.  
Vьrjne җauar vere almai—  
Qызardь ekj qўlaqь.

Mўqaljm taqь sўradь,  
„Sўtaьььma җauar ver!“  
Üialьp әvden qььььp,  
Mandaььnan aqьt ter.

Ғalqau Latip taqь da,  
Bere almadь җauarьtь.  
Mўqaljmge vjr qarap:  
„Oьььttьm,—dedj,—savaqьtь!“



„Uaqyt bolmai qaldy“ der,  
Müqalimaj aldadь,  
Esjnde çoq çalqaudьn,  
Çauar vermei qalqanь.

„Otyr,—dedj,—ornьda“,  
Müqalim de jrençjr,  
„Uhi!“ der vaгыp otyrды  
Kөtergendei aur çyk..

Müqalim savaq oqьtsa,  
Latip terjs qaraidь,  
Әlde nege kuvjrlер,  
Әlde nenj sanaidь...

### III.

Qai mekteptj alsaң da,  
Latiptaьn çalqau var,  
Oquqa olaq, arь çoq,  
Tap osьndai çalqaular.

Osy өlөndj arnadьm,  
Oqu syimes çalqauqa.  
Tastar çaman әdetjn,  
Tyzeler der çalqau da.

Erjnsek, olaq, üiatsьz,  
Latiptaьn volmandar!  
Bjr vjrjңe ylgj vor,  
Zerektjktj qoldandар!

„Otlisno“ vor oquqa,  
Var çjgerdj salьndar,  
Ylgjij, zerek valadan,  
Tәljm, ylgj alьndar!

Oqudaqь progul—  
Çalqaulьqtar qürьsьn!  
Өte çaqьsь oqьndar,  
Otan usjn, el usjn!

Üь Otannьң valasь,  
Oqusьz qarar çata ma!  
Sәlemdeme—çaqьsь oqu,  
Dana Stalin—ataqal!

*Tatarcađan audarqan:  
Çaqan.*

### BÜLT

Qüstai veine, süvalqan,  
Aulaq çerde, elsjzde—  
Kөkala vüira көk vült,  
Bercj çauar çөn sөzge:

Çөnkjr qaida varasьn,  
Qanьq emen sьgьda?  
Bjr üialar qaitu ma  
Bijk taudьң sьңьna?

Qaңqьqanса vet aldь,  
Tөksj çauң egjңge.  
Salqьsьn eljm ie vor  
Mol astьqqa өnjmge!

*Eset Әukevaev.  
(Zatsan, „Pravda“ mektevj).*



Kyndeljktj өzjmjz paidalanьp  
çyrgeп nәsege yirenjr ketkendjg-  
mjz sonдай, vjz, ol nәselerdj neljk-  
ten olai emes, vьlai qoldanatyньmьz-  
qa çana olarqa vasqa tyr emes, mün-  
dai tyr verjlgendjgjn eskermeimjz.

Dürьsьnda vjzdjң vül әreketterj-  
mjz өmjr tәçrivesjnen alьnoqan

çana tәviqat zaңьna negjzdel-  
gen.

Nege deljңgen sьrauqa tәviqь  
zandardь qoldanьp çauar qaitarь-  
ңьzdar.

Mjne, vjz cai jckelj otyrmьz.  
Bjzdjң aldьmьzda vьds-aiаqtar  
çatьr.



1. Aq- qumannьң (cainektjn) tyrj  
neljkten dop siaqь, al katriul  
men kofeiniktjn tyrj nege vasqaca?



2. Sьnь tavaqьn sьrtqь tuvjnң  
saqina siaqь, kemer volatyndьqь  
neljkten?



3. Su qainatqanda сәugjmnjn  
jсjne neljkten qaq türadь, al kast-  
riulge qol, qaq türmaidь?



4. Qazьq savьnьң qolqa üstaitьn  
çerj nege çalpaq voladь?



9. Pьsaqtьң qьgь kespei, dyzj  
kesetjңdjgь neljkten?



5. Ъstьq cai qüiarda, staqan  
sьpvasьn der, qasьqь ne usjn  
saladь?



6. Staqandaqьdan, сьnь-aiаqtarь  
(çackedegj) cai nege tez suidь?



7. Cai Ъstьq volsa, salqьndatu  
usjn vjz onь qasьqreп nege ara-  
lastьramьz?



8. Caiqa qant salьnsa, onьn  
salqьndaitьn sevevj ne?

# Bizdin Kitapqana

## „BAQYTSYZ ӨTKEN BALALYQ SAQ“

Bül төменгі клас оқыылағына арналған кјтар. Бұл васыр сьқарған Qazaqystan LKÇS Ortalyq Komitetiñiñ Komsomol Baspasъ.

Bül kјtapcada: M.Gorkidjn — „Kjsj esjgjn de“ (povesten yzjndj), Anton Cexovtyn — „Vanka“ çana „Qıq keledj“, A. Serafimovictyn — „Kjckene saxtêr“ çana Voinovtyn — „Өmjrmjnñ künderj turalъ povest“ degen әngjmelерj vasъlqan.

Bjz өткен күндj çaqsъ vjлmeimjz. Al, сьһьнда vjzdjn өmjrmjz бүльқьмен салыстырғанда çer мен көктеi. Osъ күнде qoi, vjzdjn тамақьмыз тоq, kјjmjz vьtjn, qai mektepte oqımyz desek te esjk asъq. Bүһь mündai emes edj. Ke-deidjn kjckentai balalarъ vjr tјljm nan ycn çymъ jsteitjn, mektepke vara almaitъ. Jlude vjreu çana asa qorlyqta çyrse de, oqudъ toqtatraitъ. Nadandьqpen өmjр syru qьzьsъz qoi!

Gorki aitadъ:

„Oтън бүтауqа varqanda saraida, nemese cerdakta suьq volucъ edj. Keide oqьoqan kјtavjm qьzьqь volqanda nemese tez oqьp сьqı kerek volqanda, tunde түһь vjлte sam çaqrъ ta oqucъ edjm. Bјraq, yі lesj qart әiel tunde vjлte çaqqandъ sezjр qoiьp, vjлtenj өlсер, өlseujcjn тьqьp qoiatън voldъ...“

Kјtap oquqа verjлgen adam qandai talaq, qandai qıьncььq volsa da, toqtalmastan oqi veredj, oqi veredj.

Ne volmasa, toqьz çasar Vanka-nyñ өmjrne qaraьzdarъ.

„Kecе менj qoçainьm çaman savadъ. Öltjre çazdadъ. Casьmnan çılıqlar түһьp savadъ. Сондаqь var çazьqьm — valasьn terbetjр oтьгьp qalqьp ketjppjn.“

Kjckentai Vankanyñ өmjri ьlqi — qorlyq, çьlau. Sodan ol, „Qadyly ata Konstantin Makaric“ ke qat çazadъ. „Kәdjrlj ata Maqan çaqsъlyq jste, pәleden qutqar, derevnege alьp ket“, deidj. Mүһь ol, qoçainьnan çasьһьp oтьгьp çazadъ. Çьлар oтьгьp, ьzaq çazadъ. Sonan son

qattъ konvertke salьp, adresjn ьlai dep çazdъ:

„Atamnyñ derevnesjne“. Çelkesjn qasьp, oilanьp turaдъ da taqьda: „Konstantin Makaricqa“ deidj. Seitedj de, qattъ poçta çacjgne saladъ.

Sorъ Vankanyñ vül qatъ Makaricqa tier me? Qaidaqь derevne?

Ne volmasa „Kjckene saxtêrdьñ“ түrmьsьn alaiьq:

— „Kәne, çyr-çyr, deimjn qaraçь! Donьzdan tuoqan neme, kenjrdеgjnçj suьгьp alarmьn... degen-daus keckj aiazda sanq etj.“



Kjr-kjr, ystj-vasъ çьгьm-çьгьm, vьkjl түrpatьnda aculъ, asьqqandьq tьñ çana ьzanьñ tyrj var, vasьnan aiaqьna deijn көmjrdjn caңь sjngen, suьqtan vьrsender, qarda çalañ aiaq aiaqьna coqai kigen vjr saxtêr asьqа vasьp kele çatqan 12 çasar balanьñ sonьnan çyrjр keledj“.

Mүнда da sol zorlyq-zombьlyq, ezudjn veinesj көрсетjлgen.

Әngjmelerdjn uaqıqasъ qьzьq. Syjр oquqа voladъ. Kitapcanьñ tiraçь көp emes, 10-aq mьñ dana. Baqasъ 75 tьñ. Qazaq tјljn de.

\*\*

Qazaqystan LKÇS Ortalyq Komitetiñiñ Komsomol Baspasъ talauda çazucъ Ojabdol Slanovtyn Qazaqystandьq konkurste vәige alqan „Arman aqьsъ“ degen povestjn сьқардъ. Avtor vül сьқarmasьn — Lenin-Stalin komsomolьnyñ daңqь XX çьldьqьna arnaqan. Öitkenj, povestjn geroilarъ komsomolester.

Сьһай patriot çaqsъlyq, cekaracъ Mixail, pioner Marat, vүlarmen vjрге „сьгьн çana sүlular, icjn saramas çailaqan“ aramza Qalbaqaida, onьñ ьmъ-çьmъ vjr dostarъ da çyredj. Povestjn uaqıqasъ өte qьzьq. Çauzdьq pen әdjlettjktjn tartьsьn, qalqь, әldj syigen ьl men qьzdьñ kjrcjksjz patriotьqьn suretteidj.

Povestjn syjktj geroilarъ çaqsъlyq, Qaluetterdjñ: „Qol sozьp arman etken idealъ — өspeitjn ot, sөнveitjn çүldьz, solmaitъn gyl. Qaluet pen çaqsъlyqtъñ çyregjnñ dәl төrnen oтъn alqan — күn. Bül ekeuj de күn nүгьmen valqьp, күn nүгьmen өsjр, күn nүгьmen ьlgerjge qulac ьradъ, күn nүгьna savьnadъ, күn nүгьna caqladъ, күn nүгьna malьnadъ. Jc-тьsъ vjрdei күn nүгьnan tasa emes, күndjztynj vjрdei çarqьraitъn veine vjr asьl tas siaqь.“

Al, Qalbaqailar kjm? Bүlar: „Çalqan çaratььstь, сьгьт sүlu, jcј müz opasъz sasьq pıqьldъ adamdar“.

Aqьrъ, vjr qarььsta көpten көktesjр kelgen Qalbaqai çaqsъlyqqa oq atadъ, cielenjsken tartьs osъ arada cecjledj. Qalbaqailar ьstaladъ. Al, çaqsъlyqtar degenjne çetedj. Qalbaqailardьñ çasьгьp kelgen altьһьn tavadъ. Bүlar көp edj, keruen edj.

„Сьһь araldьñ сьһьn acqan keruen ьlgerj tarta verdj. Çaqsъlyq aitqan „Sengjrdjn“ arman aqьsъ, vetjnde çүldьz sәulesj oınar, әlde ne aitqandai asьqа sьldьrap, vaqьt көlj — Çaisanoqа qarai tolqьndana esjр çattъ“ . . .

Povest osьlai aiaqталadъ. „Arman aqьsъ“ qazaq әdevietjne qosьlqan sonqь çьldardaqь көnektj сьқarmanyñ vjрj. ьһьт, marqum Sattardьñ: „Menjn qүrdastarьm“ ьn, çastar qalai qьzьqьp, syisjne oqьsa, „Arman aqьsъ“ da сондай qьzьqьp, syisjnjр oqıтъn povest.

Bjz vül povest orta mekteptjn aqьgь klastarьnda oqıтъn balalarqа „ne qьlsañ da oqьndar“ degendj aitraqьsьmьz.

Kјtapтьñ oformleniesj çaqsъ, tјl çatьq. Tiraçь 8 mьñ dana. Baqasъ 2 som 50 tьñ.







A. DOROXOV.

Suret: M. UCASTJKJ.

## FUTBOLDÛ KJM OILAP SÛQARDÛ?

Bũlsũrauqa çauar vere salu or-onai emes. FutboldÛ pãlendei qÛr pãlen adam oilap sÛqardÛ deu de dũrÛs emes. Bũl atpen atalÛr çyrgen osÛ oĩn vjrtjnder qana paida volqan. Çũrt doppen vũdan ekj mÛn çy vũrÛn da oĩnaitÛn volqan. NaqÛz kãzjrgj zamandaqÛdai futvol volqansa oĩn õzgerjÛr, çana ereçeler sÛqÛr, ãdjsterj auÛsÛr oÛrõqan.

### QUBQ ÇANA ÕLJ BAS

Atam zamanõq mÛsÛrÛqtar da dop oĩnauÛ vjletj. Arxeologtar Benigassan qÛstaqÛnÛn maÛnnda çerqazu çũmÛsÛn çyrgjzgende vjrvjrne dop laqÛrÛr tũrõqan adam-dardÛn suretj tarqan. Vjraq, vũl oĩnÛnÛn qandai oĩn ekenj, onÛn qandai ereçelerj volqanÛ vjzge belgjsjz çana ol osÛ kungj futvolqa ãqsacõqan iaki ãqsamaõqan dep te ãqara almaimÛz.

Alaida, atam zamanõq grekterdj dopÛ qalai oĩnaõqanÛn oqÛmÛstÛlar vjledj. Grektj Polluks degen çazucÛsÛ õzjnj kjtavÛnda dop oĩnauÛn kãr tyrlerj çazadÛ. SonÛn vj tyj futvolqa õte ãqsaidÛ. Bũl oĩn „episkopos“ dep atalqan.

OĩnaucÛlar ekj partiaqa vãljnedj. OĩnaitÛn çerdj ortasÛnan sÛzÛq çyrgjzedj. OsÛ sÛzÛqqa terjden jstelgen dopÛ qoĩadÛ. OĩnaitÛn çerdj ekj çaqÛnan taqÛ da ekj sÛzÛq çyrgjzedj. DopÛ osÛ ekj sÛzÛqÛn arasÛmen aidau kerek. Polluks „episkopos“ oĩnauÛ vÛlai çazadÛ:

„OĩnaucÛlar dopÛ alatÛn. Olar dopÛ ekjncjsjne çjverjÛr, vjreulerj-

nen qacÛr, vjreulerj ãterjÛr çjverjÛr, keivjreulerdj aĩqai-cumen kãnjn vãljÛr çjveretj. Bũl oĩn kãrucjlerdj de, oĩnaucÛlardÛn õzj de qatÛ masairatatÛn, ãsjrese naqÛz çanÛn sala oĩnaõqandardÛ qÛzÛqÛratÛn“.

Õlj de volsa vũl, futvol emes eken-djgj tysjnjktj, degenmen soõqan õte ãqsastau edj.

Atam zamanõq rimÛqtar da dop oĩnaitÛn. OlardÛn oĩndarÛnÛn vjrtj „xarpostum“ dep atalqan çana ol futvolqa ãqsas volqan. OnÛ terjden tjgjÛr, jçjne vũqanÛn yrtjgen qubqÛn salatÛn volqan.

RimÛqtar Britaniãn çaular alÛr, onda õzjnj qorõqanÛn tũrõqÛzqan kezderde rimÛqtarÛn ãdetqũrÛrtarÛ britandÛqtarõa auÛstÛ. Rim legionerlerjnj demalÛs kezderjnde dop oĩnar, kãnj kãteruj britandÛq çastarõa qatÛ ãnauÛdÛ. Olar rimÛqtarõa eljktep Rim ylgjsjmen dop oĩnai vastaidÛ. AngliãnÛn tjrtj vaĩaqÛ zamandaqÛ xronikalarÛnda çenjÛs kezderde dop oĩnaõqandÛqtarÛn çazõqanÛ kezdesedj. Mũndai oĩnÛnÛn vjrtj 213 çÛb, aqÛlÛsÛndar dattardÛn vÛt-sÛtÛn sÛqarõqan kezde volqan. Bũl oĩn Cester qalasÛnda volqan, mũnÛmen vjrgedop ognÛna çau çaqÛnÛ vjrtj soldatÛnÛn vash oĩnalqan.

### KORÕL MEN FUTBOLISTER

AqÛlÛsÛndardÛn „futvol“ („ãiq dovÛ“) dep atalqan vũl oĩnÛn, varavara eñ syjktj oĩn volÛrtÛ. Ol zamandarda stadion volmaqan edj. Oĩn kãcenj õzjnde õtjÛr vara çat-

qandardÛn ãtaõqÛn qacÛr, yilerdj terezesj kyiretjÛr çyrgjzjletj.

AngliãnÛn korõlj Eduard II ge 1314 çÛb LondonÛn sãudegerlerj çaqÛm veredj. Olar futvolqa tĩm saludÛ õtjnedj. Mjne, 1314 çÛldÛn 13-apreljnde, qala jçjnde „yiken dopfarmen qũtÛnÛsÛlÛqÛn vãrj-ne“ tĩm salÛnõqan korõldj arnaulÛ ukazÛ çarĩalanadÛ.

Vjraq, London çastarÛ korõldj ukazÛmen oncalÛqÛtÛ sanasa qoĩmaidÛ. Korõlder futbolistermen yç çÛz çÛldai kyrestj, sonda da futbolister çenjÛr sÛqÛtÛ.

1349 çÛb korõlj Eduard III cerifterge vÛlai dep vũrÛradÛ: „futvol slaqtanõqan paidasÛz, zaõsÛz oĩndar qũrtÛsÛn. Angliã qalqÛ,— dep çazadÛ korõlj,— sadaq atudÛ yirenjÛr õrj korõlge çaqÛs kãretjÛn soldat volsÛn“.

Korõldj ukazÛ futbolisterdj qorqÛta almadÛ. Olar vũrÛnõqÛdai futvol oĩnaulÛn qoĩmaulÛmen vjrgedop korõlge kyletjÛn voldÛ.

Dãl qÛrÛq çÛldan keijÛn korõlj Ricard II ukazÛ sÛqarÛr, korõlge qarastÛ varlÛq çerlerde futvol oĩnaõqan tĩm saldÛ.

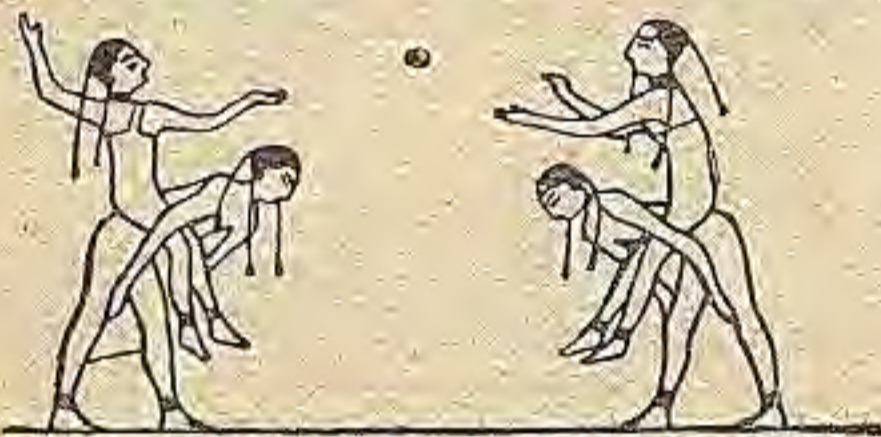
Naq osÛndai ukazÛ 1401 çÛb korõlj Genrix IV de sÛqardÛ. Al futbolister vũrÛnõqÛsa oĩnaulÛn toqtatpadÛ.

XVI qasÛrda korõlj Genrix VIII futvol oĩnaõqan tĩm salu vÛlai tũrÛsÛn, tjrtj futvol oĩnalõqan alaõnÛn iesj sottalsÛn dep vũrÛrdÛ.

Vjraq, korõlder qalai aculanõqanmen de, qalq õzjnj syjktj oĩnÛn oĩnauÛ toqtatpadÛ.

## EREÇESJZ OINAU QANDAI ÇAMAN

Dünyada, orta qasırdaq futbol osy kungj futbola az üqsatqan edj. Ol kezde oıynnyñ mıtqy ereçesj volmatyn. Əvjr qalalar men qystaq-tarda öz betterjnse oınatyn.



Mısaly, Kornuele okrugjnde vjr derevne ekjncj derevnege qar-sy sýqyr oınatyn. Vjr qaqra men ekjncj qaqrañnyñ arasy 5—6 kilo-metrdei volady. Dor ortaqa qoı-lady. Sudja signal verjsjmen-aq dortnyñ qasynnda arpalys bastalady. Aqynda vjr oıynsnyñ qoıyna dor ceke tie qalsa, odan vasqa vjreu kyspenen tartyp alqansa, qarsy çaqtnyñ qaqrasyna qarai qasa veredj.

Anglianyñ sýqys völegjndegj qalalarda futbol oınau usjn əvjr komandada 10—15 adamnan ekj komanda çinalatyn. Cotlandianyñ Skon qalasynnda voidaqtar əielj var-larqa qarsy oınatyn. Mında oıyn sýyna vjr tel, belgijj kungj oınala-dy. Dorty vjr vjrne qolmen ve-retjn, aiaqpen tevuge rüqsat et-reitjn.

Dervj okrugjnde oıynnyñ vas-tan-aiaq var mazmınyñ sım-sýtıbyq çappai tartys volyp esepeteletjn. Vjrnese çyz adamnan çinalqan oı-nausylar tovy sudianyñ signaly

voıynsa tərtpsyz volyp dorqa qoıa-dy. Qalal volsa solai, oınaqan vo-lady. Əlde qalal osy oıynnda vaıqa-çan vjr fransuz saiaqatcsy: „eger aqylyndar mınany oıyn deitjn volsa, olardyñ nenj töveles deitj-jn vjlgjm keledj-aq“, degenj te-gjn emes.

Sýnynda, ol kezderde ereçe vol-maqan soñ, əvjr oınausyñ tek qan-dai çolmen volsyn dorty qar-sy çaqtan tartyp aluqa tıgısty.

XVII qasırnyñ vas kezjnde Mi-djlseks grafstvosnyñ otcotnda „Reinolds çana Dersei degen vj-reulerdjñ ustjnen vjr çyz aram oı-lylar çinalyp çana zañqa qarsy futbol dep atalatyñ oıyn oınar, so-nyñ arqasynnda əzdj əzjnñ arasynan çoiqyn töveles sýqyr, onyñ aqy-gy əljmge, auy çaraqattanuqa soqtırdy“ deitjngen. Js çyzjnde, Martin degen oıyns dorqa qarai çygjryp vara çatqanda, vasqa ekj oıyns—Ledfort pen Maltius ony vujrden tyjry çjveredj, osydan va-lyp Martin öledj.

Mündai uaqıqlalar ol kezde çj volqan.

## EREÇE QALAI ÇASALDY

Büdan çyz çy vıryñ futbol Ang-lia oqusylarnyñ sujktj oıny vol-qan. Vjraq, ər mektep öz ereçe-sjmen oınady. Bül ereçeler oıdan sýqaraly salqan çoq. Olar vjre-vjre çasala vastady. Oqusylar əz-derj oınatyn alaınyñ samasyna qa-rai laıyqtaldy! Alañ qanday volsa oıyn da soqan laıyqty völdy.

Regvi mektevjnde sör sýqan ulken çazyqta dor oınatyn. Eskj daqdy voıynsa mında dorty qol-men laqıratyn volqan. Oınausylar qarsy çaqtnyñ adamdarıñ aiaqynan qaqyr sörke sýquqa, dor ı kys-ren tartyp aluqa erjktj volatyn.

İton mektevjnde çaqdai vasqasa edj. Mında oıyn volatyn çer qat-ty çana tas var volatyn. Mündai çerde sýqyly qauırtı, çaraqattanyp qaluqa volady. Sondyqtan, qarsy çaqtar vjrn vjry aiaqtan qaqıynna tıym saluqa tura keldj. Vjraq, vı-lai etkende qoıyna dor tigen adam, ony qoıynan tysjmei qaqraça çetkize veretjn völdy. Taqy da vjr ereçe oılar sýqaruqa tura keldj: dorty qolmen üstauqa tıym saly-nyñ, tek aiaqpen tevuge rüqsat etjldj.

Al, Garrou mektevjnde dor vat-raqty sazdy çerde oınalatyn. Mın-dai çerde qanday ereçenj volsa da

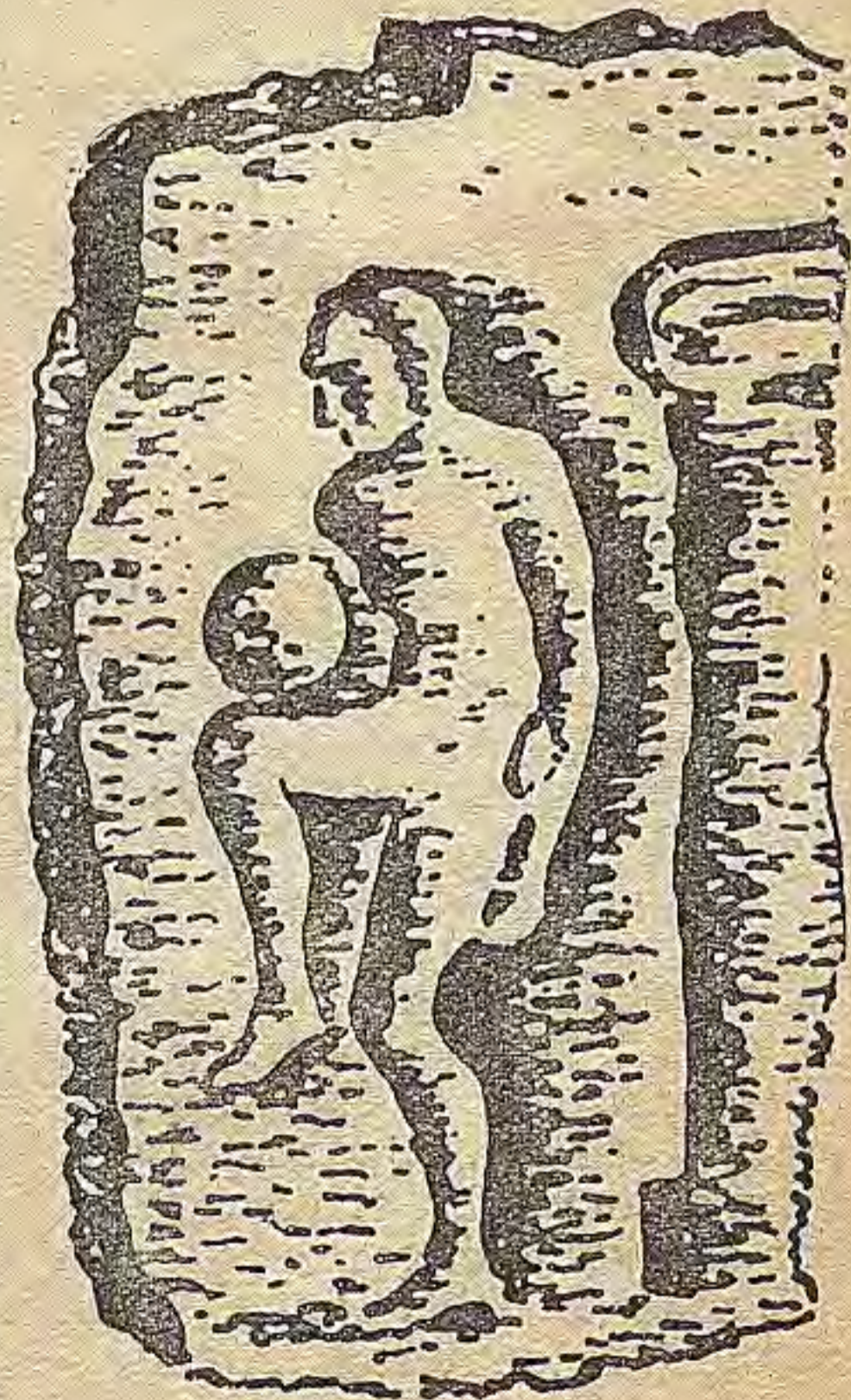
qoldanu qıyn edj. Sondyqtan, es-vjr ereçesjz, ərkjm öz vetjnse oınai verdj.

Vincester mektevjnde oınatyn çer tım kjckene volatyn. Sondyq-tan, mañaidaqy yilerdjñ terezesjne dorty tigjzven usjn oıyn kezjnde alaınyñ ekj çaqına ças futbolster-dj qatarlar tjzry qoıatyn. Olar adamnan çasalqan kerege tərjzde-njry, sýtqa dor çjvermei keijn qaqyr çjverjry tırdy. Qaqra ala-nyñ vukjı enjmen vjrdei volatyn. Mündai qaqraça dor kjrgjzu tjrtj oñai volatyn, sondyqtan qaqraça kjrgjzjgen əvjr dor ürai vola-bermes usjn taqy da ereçe oılar sýqaruqa tura keldj.

Ər mektep öz aldyña, öz ereçele-rjmen oınatyn volqandyqtan, və-rj de çaqsylyp ətjry çatı. Vjr vjrne kedergj çasatyn eskjm volmady. Ətken qasırnyñ orta kezjnde, Ang-lia çerjnjñ vetj temjry çolmen torlan-qan kezde studentter men oqusy-lardyñ futbol klvıtarı vjr vjrne qonaqqa varıy, çarısqa saqıratyn volqandyqtan, çaqdai özgece qıyn-dap kettj.

Ərdaıym oıynsylardyñ arasynnda bygjn qanday ereçemen oınatımyz degen talas tuatyn völdy. Ər klvı-tyñ adamdarı əzderjnjñ yirengen ereçesjmen oınaqımsyñ keldj.

1863 çyldyñ 26-oktəvrjnde Ang-lianyñ varıbyq futbol klvıtarınyñ



259 764-40

Əkjilderi Londonda məclis çasar, onda „Futbolassotsiatsiası“ degen qoqam qurıldı. Çana qoqam oıynıy ececelerini çasar sıqardı, soqan vavıy klub vavıynatıy vıldı. Sodan berı çer sıyınıy vavınde çalıyda vırdı vı ececeınen futbol oınatıy vıldı.

Regvi mekteviniy eskı ececeıni çana dırtı qolınen laqıyudı kergeı klıvtar Assotsiatsiadan vavıniy öz aldına qoqam ııımdastırdı. Olar ezderiniy oıynı futbolıdan vavıy „Regvi“ der atadı.

### COTLANDYQTARDYNY OILAR SBOJAROJANY

Assotsiatsia qıyılqanpıyılqasqı çıldarında futbolı vavıy oınadı: Tek, vıtarlar öz ornıy ketpeı oıynıy vavıyıl aıaqıyıl deıy qaqrada tıratıy. Vavıyıl dırtı əketıy vavıy çatqanpıy soıynıy ıııyqqan tor vavıy, vıy-vıyıne kedergı çasıy çıyırısetıy.

Aqıyında qarsı çatqan vıy dırtı

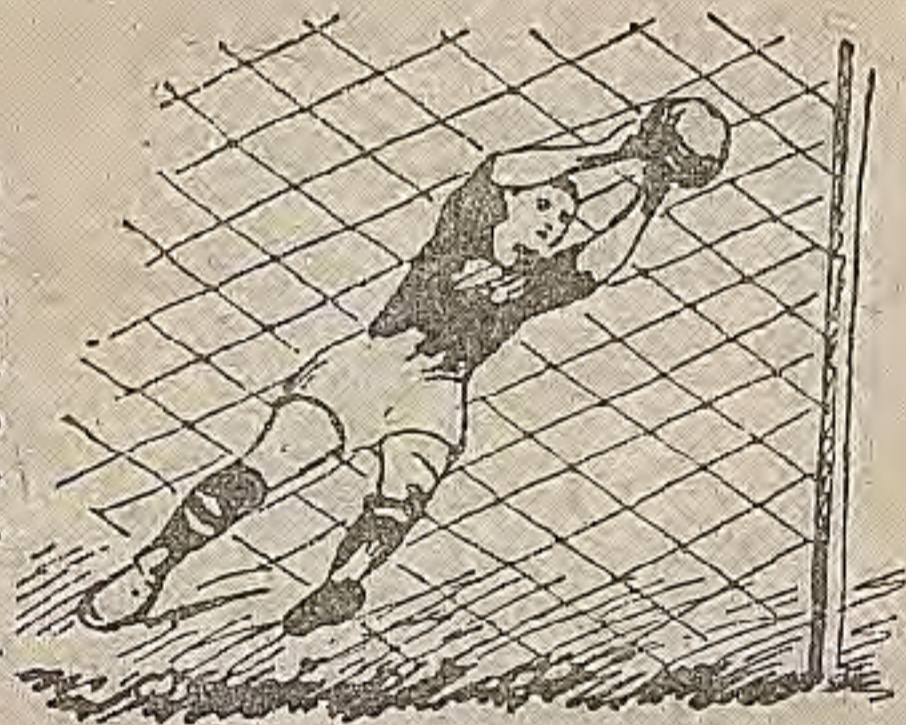
ıy ala qalsı, qalıqandar soıynı soıynıy çıyırısetıy.

Vıy kezde Angliya cotlandyqtardıy komandası keldı. Sudıy vavıyıl berıyıl vıy cotlandyq dırtı teıy qastı da, vavıyıl vıyıl alaıynı vavıyıl vavıyıl ketıy. Aqıyıl dırtı dırtıy dırtıy vavıyıl çatqan cotlandyqtıy soıynıy tıstıy. Vıyıl, ol dırtı dıy ıııyıl alaıynı ekıyıl çıyırısetıy. Vıy çerde dırtı cotlandyqtıy vıyıl vıyıl ala çıyırısetıy. Aqıyıl dırtı soıynıy

qaray ıııyılqanda ol dırtı vavıyıl vıyıl çıyırısetıy. Sıyıl, aqıyıl dırtıy cotlandyqtan ekıyıl cotlandyqqa lar vavıyıl çıyırısetıy, olar dırtı vıyıl-vıyıl çıyırısetıy oıynıy qaqrada çetkıyıl. Vıy çana taktıka vıldı, əy cotlandyqtardıy çıyırısetıy.

Cotlandyqtardıy taktıkasıy vavıyıl klıvtar da tez yırene qıldı. 1883 çıyıl Kembrıdç unıvırsıtetıy komandası öz oıynıyıl naq kızıyıl kezdeıyıl ornalastıratıy vıldı. Sodan berı futbol alaıy oıynıy kıyıl tyrgı endıy.

Kızıyıl futbolı çer sıyınıy vavıyıl vıyıl. Sovet koravılderıyıl mıyıl çer sıyınıy qalı portında vavıyıl, soıynı ıstıy Afrikada ıyıl İndıada, vavıyıl Amerıkanıyıl gavan sıyıl qalalarında vavıyıl—ıyıl tenıy çıyırısetıy sıyıl kızıyıl komandasıyıl dırtıy tyrgı futbol oınadı. Vıyıl çıyırısetıy ecece yıyıl çıyırısetıy tıyıl kelmeıyıl. Tek „futbol“ degen sıyıl vavıyıl, soıynı özıyıl sıyıl.



### SALMAQY QANCA?

Matematıkaıy eser.

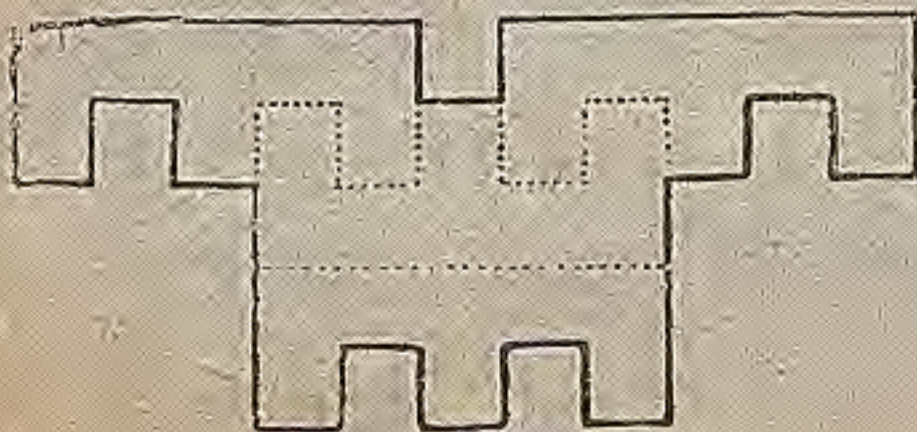
Qıyırısetıy Al. Xaskın.

Menıy vıyıl, torayıy, qazıy, qozıy, taıyıl vavıyıl.

Vavıyıl salmaqı 100 kilogramıy. Vıyıl torayıy soıynı sıyıl, qozıy qazdan, torayıy taıyıl qanca sıyıl vavıyıl, torayıy qozıyıl çıyırısetıy, qazıyıl taıyıl sıyıl teıyıl.

Tayıy, qaz, çana torayıy qozıyıl salmaqı, qozıyıl ekıyıl çıyırısetıy. Qozıyıl men torayıy qozıyıl salmaqı, vıyıl ekıyıl çıyırısetıy.

Əy qalıyıl salmaqı qancaıyıl?



Mıyıl sıyıl çıyırısetıy 5-sayıy vavıyıl vavıyıl. Oıynıy ıyıl, tyrgıy de vıyıl qıyıl tıyıl vavıyıl kerek der edıy, mında soıynı çıyırısetıy.

Çıyırısetıy 5-sayıy ıyıl vıyıl kelıy qıyırısetıy vıyıl çıyırısetıy qana oıynıyıl, soıynı vavıyıl, vıyıl çıyırısetıy vıyıl-vıyıl qana qalıyıl kerek der edıy, sıyıl soıynı çıyırısetıy.

*МАХМУТ ХҮСАЙНОВ*

(Петропавл қаласы, Кіров атындағы орта мектептің оқушысы).

**Г А Л С Т У К**



Он ҫасар Azat,  
Bygjn ol cat.  
Pionerge kјrdj,  
Galstuk taqad.

Ҫygјrјr Azat,  
Yijne varad.  
Anasъnan sіrзr,  
Aqса alad.



Magazinge, quanъr  
Kettj ҫygјrјr.  
Baiqamaі сiңqыrqa  
Qaldъ ҫыqыr.



Tјsjm auъrdъ,—  
Deidj ol ҫылар.  
Galstugjn torraqqa  
Aлъртъ вьлqар.

Galstugjn ҫуър,  
Anasъ oqan:  
„Вьлqama ekјncј  
Baiqар ҫyr valam!“



Tјsj ҫазьлдъ,  
Kyledj Azat.  
Galstugjn saqtар—  
Kыtedj Azat.